

Βρυξέλλες, 7.10.2020  
COM(2020) 620 final

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ  
ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ**

**Μια Ένωση ισότητας:  
στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά**

{SWD(2020) 530 final}

*Πού βρίσκεται η ουσία του ανθρωπισμού, όταν κάθε μέρα υπάρχουν Ρομά που αποκλείονται από την κοινωνία, καθώς και άλλοι που εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν εμπόδια μόνο και μόνο λόγω του χρώματος του δέρματός τους ή των θρησκευτικών τους πεποιθήσεων;*

*Η πρόεδρος της Επιτροπής κ. von der Leyen στην ομιλία της για την κατάσταση της Ένωσης το 2020*

*Η Ευρώπη έχει χρέος να προστατεύσει τις μειονότητες της από τον ρατσισμό και τις διακρίσεις. Πρέπει να αντικαταστήσουμε τον αντισιγανισμό με τη δεκτικότητα και την αποδοχή, τη ρητορική μίσους και τα εγκλήματα μίσους με την ανεκτικότητα και τον σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, και τον εκφοβισμό με την ενημέρωση σχετικά με το Ολοκαύτωμα. Πρωτίστως, πρέπει να προωθήσουμε τη διαφορετικότητα ως ένα υπέροχο δώρο που κάνει την Ευρώπη ισχυρή και ανθεκτική. Για τον λόγο αυτό, η Επιτροπή καλεί όλα τα κράτη μέλη να αναλάβουν από κοινού τη δέσμευση να εξαλείψουν τον ρατσισμό και τις διακρίσεις, φαινόμενα τα οποία θίγουν κατάφωρα τις μεγάλες εθνοτικές μειονότητες Ρομά στην Ευρώπη. Προτρέπουμε τα κράτη μέλη να δεσμευτούν σε ένα νέο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά, το οποίο θα προάγει την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή, με στόχο την επίτευξη κοινωνικής δικαιοσύνης και περισσότερης ισότητας με κάθε έννοια της λέξης.*

*Δήλωση της προέδρου κ. von der Leyen, της αντιπροέδρου κ. Jourova και της επιτρόπου κ. Dalli το 2020, ενόψει της Ημέρας Μνήμης του Ολοκαυτώματος των Ρομά*

## **I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ**

Η οικοδόμηση μιας Ένωσης ισότητας είναι μία από τις βασικές προτεραιότητες της Επιτροπής. Η ΕΕ διαθέτει νομικά μέσα και ολοκληρωμένη πολιτική για την οικοδόμηση μιας πραγματικής Ένωσης ισότητας. Ωστόσο, όπως υπογραμμίζεται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025<sup>1</sup>, εξακολουθούν να υφίστανται διακρίσεις λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τους Ρομά<sup>2</sup>, οι οποίοι συχνά παραμένουν στο περιθώριο. Πολλοί από τους 10 με 12 εκατομμύρια Ρομά<sup>3</sup> στην Ευρώπη συνεχίζουν να αντιμετωπίζουν, στην καθημερινή τους ζωή, διακρίσεις, αντισιγανισμό<sup>4</sup> και κοινωνικό αποκλεισμό.

Το 2011 η Επιτροπή ενέκρινε **πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020**<sup>5</sup>. Πρωταρχικός στόχος του ήταν η αντιμετώπιση του κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού των Ρομά στην ΕΕ και στις χώρες διεύρυνσης, μέσω της προώθησης της ισότιμης πρόσβασης στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και τη στέγαση. Καλούσε τα κράτη μέλη να σχεδιάσουν εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά, να ορίσουν εθνικά σημεία επαφής

<sup>1</sup> Μια Ένωση ισότητας: σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, [COM\(2020\) 565 final](#).

<sup>2</sup> Η αναφορά στους «Ρομά» περικλείει, ως γενικός όρος, ένα ευρύ φάσμα διαφορετικών ομάδων καταγωγής Ρομανί, όπως: τους Ρομά, τους Σίντι, τους Καλέ, τους Αθίγγανους και τους Ρουντάρι. Περιλαμβάνει επίσης ομάδες όπως τους Ασκάλι, τους Αιγύπτιους, τους Γιενίς, τις Ανατολικές ομάδες (συμπεριλαμβανομένων των Ντομ, των Λομ, των Ρομ και των Αμπντάλ), καθώς και πλανόβιους πληθυσμούς, συμπεριλαμβανομένης της εθνοτικής ομάδας Travellers, ή πληθυσμούς που χαρακτηρίζονται με τον διοικητικό όρο «Gens du voyage», και τους πληθυσμούς που αυτοπροσδιορίζονται ως Τσιγγάνοι ή Γύφτοι, χωρίς να αρνούνται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συγκεκριμένων ομάδων.

<sup>3</sup> [Εκτιμήσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης για το 2012](#).

<sup>4</sup> Ο αντισιγανισμός (μορφή ρατσισμού εναντίον των Ρομά) είναι διαθρησκευτικό φαινόμενο με ιστορικές ρίζες που εκδηλώνεται σε θεσμικό, κοινωνικό και διαπροσωπικό επίπεδο. Έχει τις ρίζες του στον τρόπο με τον οποίο η πλειονότητα αντιλαμβάνεται και αντιμετωπίζει όσους θεωρούνται «γύφτοι». Απορρέει από μια διαδικασία «ετεροποίησης», η οποία βασίζεται σε αρνητικά καθώς και σε θετικά στερεότυπα που τους αποδίδουν εξωτικό χαρακτήρα. Παρότι υπάρχει συναίνεση σχετικά με την αντίληψη του αντισιγανισμού μεταξύ όσων υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να ενισχυθεί η καταπολέμησή του, υπήρξε κάποια διαφωνία σχετικά με τον όρο. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (σε ψηφίσματά του το 2015, το 2017, το 2019 και το 2020), η Επιτροπή (στις [ετήσιες ανακοινώσεις της](#) από το 2015 έως το 2019, και στο [έγγραφο συμπερασμάτων](#) της το 2018), το Συμβούλιο (σε σύστασή του το 2013 και στα συμπεράσματά του το 2016) και το [Συμβούλιο της Ευρώπης](#) έχουν αναγνωρίσει τον αντισιγανισμό ως εμπόδιο στην ένταξη, και κατ' επέκταση, έχουν αναγνωρίσει τη σημασία της αντιμετώπισής του. Η Επιτροπή χρησιμοποιεί τη γραφή που προτείνει η οργάνωση [Alliance against Antigypsyism](#) (Συμμαχία κατά του αντισιγανισμού), ενώ παράλληλα αποδέχεται ότι μπορούν να υπάρχουν διάφοροι κατάλληλοι όροι ανάλογα με το εκάστοτε εθνικό πλαίσιο.

<sup>5</sup> [COM\(2011\) 173 final](#).

για τους Ρομά<sup>6</sup> και να θέσουν εθνικούς στόχους. Δύο χρόνια αργότερα, το Συμβούλιο εξέδωσε σύσταση για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη, η οποία παρείχε καθοδήγηση στα κράτη μέλη σχετικά με τον τρόπο ενίσχυσης της υλοποίησης των εθνικών στρατηγικών τους<sup>7</sup>. Η περιοχή των Δυτικών Βαλκανίων ευθυγραμμίστηκε οικειοθελώς με το πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020.

Αυτοί οι δύο μηχανισμοί ήταν σημαντικοί<sup>8</sup> για την τοποθέτηση της ένταξης των Ρομά σε υψηλή θέση στο θεματολόγιο της ΕΕ και στα εθνικά θεματολόγια και για την κινητοποίηση των πολιτικών, νομικών και χρηματοδοτικών μέσων της ΕΕ. Παρ' όλα αυτά, η συνολική **πρόοδος που έχει επιτευχθεί για την ένταξη των Ρομά ήταν περιορισμένη** την τελευταία δεκαετία, έστω και αν υπάρχουν σημαντικές διαφορές στους τομείς πολιτικής και στις χώρες<sup>9</sup>. Η εκπαίδευση είναι ο τομέας όπου έχει σημειωθεί η μεγαλύτερη πρόοδος, κυρίως με τη μείωση της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου και τη βελτίωση της συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση και την υποχρεωτική σχολική φοίτηση. Ωστόσο, έχουν αυξηθεί τα περιστατικά διαχωρισμού των μαθητών Ρομά στην εκπαίδευση<sup>10</sup>. Παρά τη μείωση του κινδύνου φτώχειας και τη βελτίωση στην κατάσταση της υγείας των Ρομά κατά την υποκειμενική αντίληψη των ίδιων, η ιατρική κάλυψη παραμένει περιορισμένη. Η πρόσβαση στην απασχόληση δεν βελτιώθηκε, ενώ το ποσοστό των νέων Ρομά που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης έχει μάλιστα αυξηθεί. Η κατάσταση στον τομέα της στέγασης παραμένει δύσκολη, κυρίως λόγω της ανεπαρκούς και διαχωρισμένης στέγασης. Υπάρχουν στοιχεία που αποδεικνύουν ότι υπάρχει κάποια μείωση στα φαινόμενα διακρίσεων μεταξύ των Ρομά και αύξηση της αποδοχής των Ρομά από τον γενικό πληθυσμό. Ωστόσο, ο αντιτισπαισμός, τα εγκλήματα μίσους, η εμπορία ανθρώπων στους Ρομά, ιδιαίτερα γυναικών και παιδιών, εξακολουθούν να αποτελούν ζητήματα που προκαλούν ιδιαίτερη ανησυχία<sup>11</sup>.

Η ολοκλήρωση του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά παρέχει την ευκαιρία για εντατικοποίηση της δράσης ώστε να αντιμετωπιστεί αυτή η επίμονη αδυναμία. Η αντιμετώπιση αυτή καθίσταται ακόμη πιο απαραίτητη καθώς η πανδημία COVID-19 έχει αποκαλύψει την **εξαιρετικά υψηλή έκθεση των αποκλεισμένων και περιθωριοποιημένων κοινοτήτων Ρομά σε επιπτώσεις αρνητικές για την υγεία και την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση**.

Για να επιτευχθεί μεγαλύτερη και ταχύτερη πρόοδος, η παρούσα ανακοίνωση θεσπίζει ένα νέο στρατηγικό πλαίσιο για τους Ρομά, το οποίο θα προωθεί την πραγματική **ισότητα**, την κοινωνικοοικονομική **ένταξη** και την ουσιαστική **συμμετοχή** των Ρομά. Ενώ τα κράτη μέλη βρίσκονται στην πρώτη γραμμή της προώθησης πραγματικών αλλαγών για τους Ρομά, για την οποία απαιτείται ενισχυμένη πολιτική δέσμευση, η ΕΕ μπορεί να τα βοηθήσει να διαμορφώσουν μια αποτελεσματική προσέγγιση και να τα εφοδιάσει με τα κατάλληλα εργαλεία. Αυτό το στρατηγικό πλαίσιο βασίζεται στα συμπεράσματα της αξιολόγησης του προηγούμενου

<sup>6</sup> Εθνικοί αντιπρόσωποι που διορίζονται για να ενεργούν ως σημεία επαφής στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής για την ένταξη των Ρομά, με εξουσία να συντονίζουν την ανάπτυξη και την υλοποίησή της σε εθνικό επίπεδο. Μετά την έγκριση του πλαισίου της ΕΕ, διορίστηκαν σε όλα τα κράτη μέλη, εκτός από τη Μάλτα, η οποία δεν έχει κοινότητα Ρομά.

<sup>7</sup> Σύσταση του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 2013, για αποτελεσματικά μέτρα ένταξης των Ρομά στα κράτη μέλη ([EE C 378/1 της 24.12.2013](#)).

<sup>8</sup> Όπως αποδεικνύεται από την αξιολόγηση του πλαισίου: [COM\(2018\) 785 final](#), [SWD\(2018\) 480 final](#).

<sup>9</sup> Έκθεση σχετικά με την αξιολόγηση του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020, [\[COM\(2018\) 785 final\]](#).

<sup>10</sup> Βάσει της οδηγίας [2000/43/ΕΚ](#) του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, περί εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης προσώπων ασχέτως φυλετικής ή εθνοτικής τους καταγωγής (στο εξής: οδηγία για τη φυλετική ισότητα), η Επιτροπή έχει κινήσει διαδικασίες επί παραβάσει κατά τριών χωρών (CZ, HU και SK) για τον σχολικό διαχωρισμό των παιδιών Ρομά.

<sup>11</sup> Έκθεση σχετικά με την αξιολόγηση του πλαισίου της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά μέχρι το 2020 [\[COM\(2018\) 785 final\]](#).

πλαίσιο, σε εκτενείς διαβουλεύσεις<sup>12</sup>, σε ετήσιες αξιολογήσεις της υλοποίησης των εθνικών στρατηγικών<sup>13</sup> και σε ανάλυση των λόγων της περιορισμένης αποτελεσματικότητας προηγούμενων μέτρων<sup>14</sup>. Ανταποκρίνεται σε αιτήματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της κοινωνίας των πολιτών για μια ενισχυμένη πρωτοβουλία της ΕΕ μετά το 2020<sup>15</sup>. Αναγνωρίζει ότι δεν είναι όλοι οι Ρομά κοινωνικά αποκλεισμένοι, αλλά ότι όλοι μπορούν να υποστούν διακρίσεις και αποδυνάμωση. Ακολουθεί μια διατομεακή προσέγγιση, η οποία λαμβάνει υπόψη αφενός τον συνδυασμό της εθνοτικής καταγωγής με άλλες πτυχές της ταυτότητας και αφετέρου τους τρόπους με τους οποίους αυτές οι αλληλεπιδράσεις συμβάλλουν σε ατομικές εμπειρίες διακρίσεων<sup>16</sup>.

Αυτό το στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά συμβάλλει επίσης σε διάφορες άλλες πρωτοβουλίες. Συνεισφέρει άμεσα στην εφαρμογή του σχεδίου δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, στην εφαρμογή του ευρωπαϊκού πυλώνα κοινωνικών δικαιωμάτων<sup>17</sup> και στην επίτευξη του θεματολογίου 2030 του ΟΗΕ και των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης<sup>18</sup>.

Η επίτευξη ισότητας και ένταξης απαιτεί αυξημένη χρήση και καλύτερη διοχέτευση πόρων, καθώς και τη **συμμετοχή και συνεργασία** των κοινοτήτων Ρομά, όλων των κυβερνητικών επιπέδων, τομέων και ενδιαφερόμενων μερών (εθνικές κυβερνήσεις, θεσμικά όργανα της ΕΕ, διεθνείς οργανισμοί, κοινωνία των πολιτών, καθώς και κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας και ακαδημαϊκή κοινότητα). Η στενή συνεργασία σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο έχει βαρύνουσα σημασία. Σε επίπεδο ΕΕ, αυτό το στρατηγικό πλαίσιο θέτει φιλόδοξους κοινούς γενικούς και ειδικούς στόχους. Σε εθνικό επίπεδο, οι κυβερνήσεις θα πρέπει να αναπτύξουν ισχυρά εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά, ώστε να αναλάβουν μακροπρόθεσμες δεσμεύσεις και να συνεργαστούν στενά με τα θεσμικά όργανα της ΕΕ για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά. Όπως έχει προταθεί και στα συμπεράσματα του Συμβουλίου του 2016<sup>19</sup>, η Επιτροπή εκδίδει **πρόταση επανεξέτασης και αντικατάστασης της σύστασης του Συμβουλίου του 2013**.

<sup>12</sup> Βλ. συνοδευτικό έγγραφο SWD(2020) 530 final, παράρτημα 1.

<sup>13</sup> [COM\(2019\) 406](#), [SWD\(2019\)320](#), [όλες οι ετήσιες εκθέσεις](#).

<sup>14</sup> [A meta-evaluation of interventions for Roma inclusion \(Μετα-αξιολόγηση των παρεμβάσεων υπέρ της ένταξης των Ρομά\)](#).

<sup>15</sup> Βλ. ψηφίσματα του [Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το 2020](#) και [το 2019](#), δελτίο Τύπου του [Συμβουλίου](#), εργαστήριο με συμμετοχές από την [κοινωνία των πολιτών](#).

<sup>16</sup> Σύμφωνα με το άρθρο 10 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: ΣΛΕΕ), «[κ]ατά τον καθορισμό και την εφαρμογή των πολιτικών και των δράσεών της, η Ένωση επιδιώκει να καταπολεμήσει κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού». Το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο για την Ισότητα των Φύλων ορίζει τη «διατομεακότητα» ως ένα «αναλυτικό εργαλείο για τη μελέτη, την κατανόηση και την αντιμετώπιση των τρόπων με τους οποίους το βιολογικό και το κοινωνικό φύλο αλληλεπιδρούν με άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά/ταυτότητες, καθώς και του τρόπου με τον οποίο αυτές οι αλληλεπιδράσεις συμβάλλουν σε ατομικές εμπειρίες διακρίσεων». Ο ορισμός αυτός ισχύει εξίσου για κάθε μορφή διακρίσεων.

<sup>17</sup> Οι αρχές 1 (ισότητα και εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς), 3 (ίσες ευκαιρίες) και 20 (πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες) είναι ιδιαίτερα σημαντικές για τους Ρομά και κατευθύνουν τη χρήση των κονδυλίων της ΕΕ, τόσο για στοχευμένα όσο και για γενικά μέτρα.

<sup>18</sup> Στο πλαίσιο του στόχου του θεματολογίου «να μη μείνει κανείς πίσω» υπάρχει σημαντικό περιθώριο βελτίωσης της κατάστασης των Ρομά στην Ευρώπη. Με την αντιμετώπιση της κατάστασης των Ρομά, η ΕΕ μπορεί να προοδεύσει ακόμη περισσότερο στην επίτευξη των στόχων βιώσιμης ανάπτυξης (ΣΒΑ). Οι ΣΒΑ 1-2 (εξάλειψη της φτώχειας και της πείνας), 3-4 (καλή υγεία και ευημερία και ποιοτική εκπαίδευση για όλους), 6-7 (πρόσβαση σε καθαρό νερό και αποχέτευση, και προσιτή και καθαρή ενέργεια), 10-11 (μείωση ανισοτήτων εντός και μεταξύ των χωρών, και βιώσιμες πόλεις και κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς) και 16 (κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς, πρόσβαση στη δικαιοσύνη για όλους και αποτελεσματικοί, υπεύθυνοι θεσμοί χωρίς αποκλεισμούς) είναι μια ιδιαίτερα σημαντική αρχή.

<sup>19</sup> Το Συμβούλιο, στα συμπεράσματά του το 2016, ζητά από την Επιτροπή να προτείνει μια πρωτοβουλία για την περίοδο μετά το 2020 και να συμπεριλάβει σε αυτή μια πρόταση αναθεώρησης της σύστασης του Συμβουλίου του 2013 [Επιταχύνοντας τη διαδικασία ένταξης των Ρομά](#).

## II. ΚΟΙΝΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ, ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ ΡΟΜΑ

Η αξιολόγηση του τρέχοντος πλαισίου και τα σχετικά συμπεράσματα που εξήγαγαν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και διάφορες ευρωπαϊκές και εθνικές οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών<sup>20</sup>, **αποδεικνύουν ότι υπάρχει ανάγκη ανανέωσης και ενίσχυσης της δέσμευσης για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά**, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο. Είναι απαραίτητη η ενίσχυση της δέσμευσης για την αντιμετώπιση των επίμονων διακρίσεων, συμπεριλαμβανομένου του αντιτσιγγανισμού, και για τη βελτίωση της ένταξης των Ρομά στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και τη στέγαση<sup>21</sup>. Οι Ρομά θα πρέπει να συμμετέχουν από τη φάση του σχεδιασμού έως και την υλοποίηση των μέτρων. Ταυτόχρονα, στις δράσεις θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη η διαφορετικότητα και οι ανάγκες συγκεκριμένων ομάδων του πληθυσμού Ρομά.

Ως εκ τούτου, η Επιτροπή θέτει **επτά στόχους** σε επίπεδο ΕΕ για την περίοδο έως το 2030. Τρεις από αυτούς τους στόχους είναι οριζόντιοι στους τομείς της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής. Οι άλλοι τέσσερις είναι τομεακοί στόχοι στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της στέγασης και της υγείας. Για την αποτελεσματική επίτευξη αυτών των στόχων, θα πρέπει να υπάρχει κατάλληλη στήριξή τους με δυνατότητα μέτρησης της προόδου. Για τον λόγο αυτό, και για πρώτη φορά, η Επιτροπή προτείνει ποσοτικούς ενωσιακούς **κύριους στόχους** για την παρακολούθηση της επίτευξης αυτών των στόχων. Ενώ οι εν λόγω στόχοι απαιτούν την επίτευξη μιας ελάχιστης προόδου έως το 2030, **ο μακροπρόθεσμος σκοπός παραμένει η διασφάλιση πραγματικής ισότητας και η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού**. Αυτοί οι στόχοι είναι ο καρπός της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί από έρευνες μεταξύ των κοινοτήτων Ρομά και το αποτέλεσμα σε βάθος διαβούλευσης με τη συμμετοχή του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA), κρατών μελών, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών Ρομά και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών υπέρ των Ρομά<sup>22</sup>. Στα παρακάτω διαγράμματα παρουσιάζονται οι επτά στόχοι, οι στόχοι σε επίπεδο ΕΕ, η πρόοδος που θα πρέπει να επιτευχθεί και η τρέχουσα κατάσταση.<sup>23</sup>

<sup>20</sup> Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 17ης Σεπτεμβρίου 2020, σχετικά με την εφαρμογή των εθνικών στρατηγικών για την ένταξη των Ρομά: καταπολέμηση των αρνητικών συμπεριφορών απέναντι σε άτομα καταγωγής Ρομανί στην Ευρώπη ([P9\\_TA\(2020\)0229](#))· ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2019, σχετικά με την ανάγκη, στην περίοδο μετά το 2020, για ένα ισχυρότερο στρατηγικό πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά και για την ενίσχυση του αγώνα κατά της αθιγγανοφοβίας ([P8\\_TA\(2019\)0075](#))· Συμπεράσματα του Συμβουλίου EPSCO (Συμβούλιο Υπουργών για θέματα απασχόλησης και κοινωνικής πολιτικής της ΕΕ), της 24ης Οκτωβρίου 2019, σχετικά με την οικονομία της ευημερίας ([13432/19](#)), όπου καλείται η Επιτροπή να ανανεώσει τη δέσμευση για την ένταξη των Ρομά. Επιπλέον, κατά τη διάσκεψη υψηλού επιπέδου με θέμα το πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά, η οποία πραγματοποιήθηκε στο Βουκουρέστι στις 4-5 Μαρτίου 2019, οι συμμετέχοντες κάλεσαν την Επιτροπή να προτείνει ένα νέο φιλόδοξο πλαίσιο της ΕΕ για την περίοδο μετά το 2020, ενώ παράλληλα ζήτησαν από τα κράτη μέλη και από τις χώρες της διεύρυνσης να ενισχύσουν τις δεσμεύσεις τους για την ένταξη των Ρομά. Πληροφορίες από την προεδρία ([7003/19](#), 14.3.2019).

<sup>21</sup> Σχετικά με την ανάγκη για σαφέστερη επικέντρωση στην καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων στο πλαίσιο της ΕΕ για την περίοδο μετά το 2020, βλ. τις [συστάσεις των εμπειρογνομόνων](#) που εκδόθηκαν σε συνέχεια της διάσκεψης με θέμα την καταπολέμηση του αντιτσιγγανισμού σε ένα πλαίσιο της ΕΕ για τους Ρομά την περίοδο μετά το 2020 («How to address anti-Gypsyism in a post-2020 EU Roma Framework?») (Βιέννη, 27.11.2018).

<sup>22</sup> Βλ. συνοδευτικό έγγραφο SWD(2020) 530 final.

<sup>23</sup> Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την περιγραφή των δεικτών και τις πηγές δεδομένων, βλ. παράρτημα 2 και έκθεση σχετικά με το [Πλαίσιο παρακολούθησης για μια πρωτοβουλία της ΕΕ για την περίοδο μετά το 2020, σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά](#), από την ομάδα εργασίας για τους δείκτες και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τους Ρομά [με συντονισμό από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) και συμμετοχή εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, εθνικών στατιστικών υπηρεσιών και της Επιτροπής].

ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ  
ΟΡΙΖΟΝΤΙΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΣΤΟΧΟΙ ΕΩΣ ΤΟ 2030

Κόκκινο: στόχος επιπέδου ΕΕ για την ελάχιστη πρόοδο που θα πρέπει να επιτευχθεί έως το 2030

Πράσινο: ελάχιστη πρόοδος που θα πρέπει να επιτευχθεί για τους Ρομά έως το 2030

Γαλάζιο: τα τελευταία διαθέσιμα δεδομένα με βάση τα οποία θα μετρηθεί η πρόοδος

1. Καταπολέμηση και πρόληψη του αντιτσιγγανισμού και των διακρίσεων

**Μείωση του ποσοστού των Ρομά που βιώνουν διακρίσεις, τουλάχιστον κατά το ήμισυ**

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 λιγότερο από το 13 % των Ρομά βιώνει διακρίσεις
- Ρομά που έχουν βιώσει διακρίσεις: 26 % (τους τελευταίους 12 μήνες), 41 % (την τελευταία πενταετία)

**Μείωση του ποσοστού του γενικού πληθυσμού που δεν αισθάνεται άνετα αν έχει γείτονες Ρομά, τουλάχιστον κατά ένα τρίτο**

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 λιγότερο από το 30 % δεν θα αισθάνεται άνετα αν έχει γείτονες Ρομά
- ποσοστό του γενικού πληθυσμού που δεν αισθάνεται άνετα αν έχει γείτονες Ρομά: 46 %

2. Μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, ώστε να γεφυρωθεί το κοινωνικοοικονομικό χάσμα μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού

**Γεφύρωση του χάσματος φτώχειας μεταξύ των Ρομά και του γενικού πληθυσμού, τουλάχιστον κατά το ήμισυ**

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 η πλειονότητα των Ρομά θα έχει ξεφύγει από τη φτώχεια
- ποσοστό ατόμων που αντιμετωπίζουν κίνδυνο φτώχειας: Ρομά 80 %, γενικός πληθυσμός 16,8 % (διαφορά 63,2 ποσοστιαίων μονάδων)

**Γεφύρωση του χάσματος φτώχειας μεταξύ των παιδιών Ρομά και των υπόλοιπων παιδιών, τουλάχιστον κατά το ήμισυ**

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 η πλειονότητα των παιδιών Ρομά θα έχει ξεφύγει από τη φτώχεια
- παιδιά Ρομά: 85 %· παιδιά του γενικού πληθυσμού: 19,6 % (διαφορά: 65,4 ποσοστιαίες μονάδες)

3. Προώθηση της συμμετοχής μέσω ενδυνάμωσης, συνεργασίας και εμπιστοσύνης

**Ενίσχυση και συμμετοχή τουλάχιστον 90 ΜΚΟ σε συντονισμένες δράσεις παρακολούθησης της κοινωνίας των πολιτών Ρομά, σε επίπεδο ΕΕ**

- ΜΚΟ που συμμετέχουν στο πρόγραμμα Roma Civil Monitoring: 85

**Διασφάλιση της συμμετοχής των ΜΚΟ των Ρομά ως πλήρων μελών σε εθνικές επιτροπές παρακολούθησης για όλα τα προγράμματα που αντιμετωπίζουν τις ανάγκες των κοινοτήτων Ρομά**

**Διπλάσιο ποσοστό των Ρομά που υποβάλλουν καταγγελία όταν βιώνουν διακρίσεις**

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 τουλάχιστον το 30 % των θυμάτων Ρομά καταγγέλλει τις διακρίσεις
- ποσοστό που κατήγγειλε το πιο πρόσφατο περιστατικό διάκρισης που βίωσε (σε οποιονδήποτε τομέα) την τελευταία πενταετία: 16 %

**Ενθάρρυνση της συμμετοχής των Ρομά στον πολιτικό βίο σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και ενωσιακό επίπεδο (σε κράτη μέλη με σημαντικό πληθυσμό Ρομά)**

- να διασφαλιστεί ότι εγγράφονται ως ψηφοφόροι, ψηφίζουν, θέτουν υποψηφιότητα

#### 4. Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική συμπεριληπτική γενική εκπαίδευση

##### Μείωση, τουλάχιστον κατά το ήμισυ, του χάσματος συμμετοχής στην προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 τουλάχιστον το 70 % των παιδιών Ρομά συμμετέχει σε προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα
- συμμετοχή σε προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα (3 ετών και άνω): Ρομά 42 %, γενικός πληθυσμός 92,2 % (διαφορά 50,2 ποσοστιαίων μονάδων)

##### Μείωση του χάσματος στην ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τουλάχιστον κατά ένα τρίτο

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 η πλειονότητα των νέων Ρομά ολοκληρώνει τουλάχιστον την ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση
- ολοκλήρωση ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ή ανώτερης βαθμίδας: Ρομά 28 %, γενικός πληθυσμός 83,5 %

##### Προσπάθεια εξάλειψης του διαχωρισμού με τη μείωση, τουλάχιστον κατά το ήμισυ, του ποσοστού των παιδιών Ρομά που φοιτούν σε διαχωρισμένα δημοτικά σχολεία (σε κράτη μέλη με σημαντικό πληθυσμό Ρομά)

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 λιγότερα από ένα στα πέντε παιδιά Ρομά φοιτούν σε σχολεία όπου τα περισσότερα ή όλα τα παιδιά είναι Ρομά
- παιδιά Ρομά που φοιτούν σε σχολεία όπου τα περισσότερα ή όλα τα παιδιά είναι Ρομά: 44 %

#### 5. Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική και βιώσιμη απασχόληση

##### Μείωση του χάσματος στον τομέα της απασχόλησης τουλάχιστον κατά το ήμισυ

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 τουλάχιστον το 60 % των Ρομά απασχολείται σε αμειβόμενη εργασία
- αμειβόμενη απασχόληση: Ρομά 43 %, γενικός πληθυσμός 73,1 % (διαφορά 30,1 ποσοστιαίων μονάδων)

##### Μείωση του χάσματος απασχόλησης μεταξύ των φύλων για τους Ρομά τουλάχιστον κατά το ήμισυ

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 τουλάχιστον το 45 % των γυναικών Ρομά απασχολείται σε αμειβόμενη εργασία
- χάσμα απασχόλησης μεταξύ των φύλων - Ρομά: 27 π.μ. (γυναίκες: 29 %, άνδρες: 56 %)· χάσμα στον γενικό πληθυσμό: 11,7 π.μ. (γυναίκες: 67,2 %, άνδρες: 78,9 %)

##### Μείωση του χάσματος στο ποσοστό ΕΑΕΚ τουλάχιστον κατά το ήμισυ

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 λιγότερο από ένας στους τρεις νέους Ρομά βρίσκεται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης
- ποσοστό ΕΑΕΚ (16-24 ετών): Ρομά 62 %, γενικός πληθυσμός 10,1 % (διαφορά 51,9 ποσοστιαίων μονάδων)

#### 6. Βελτίωση της υγείας των Ρομά και αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη και σε κοινωνικές υπηρεσίες

##### Μείωση, τουλάχιστον κατά το ήμισυ, του χάσματος στο προσδόκιμο ζωής

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 οι γυναίκες και οι άνδρες Ρομά θα ζουν 5 χρόνια περισσότερο
- χάσμα στο προσδόκιμο ζωής κατά τη γέννηση (γενικός πληθυσμός έναντι Ρομά): γυναίκες Ρομά 10,4 έτη, άνδρες Ρομά 10,2 έτη

#### 7. Αύξηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης σε επαρκή μη διαχωρισμένη στέγαση και σε βασικές υπηρεσίες

##### Μείωση, τουλάχιστον κατά ένα τρίτο, του χάσματος στη στέρηση στέγασης

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 η πλειονότητα των Ρομά δεν θα αντιμετωπίζει προβλήματα στέρησης στέγασης
- στέρηση στέγασης: Ρομά 61 %, γενικός πληθυσμός 17,9 % (διαφορά: 43,1 ποσοστιαίες μονάδες)

##### Μείωση, τουλάχιστον κατά το ήμισυ, του χάσματος όσον αφορά την υπερπληρότητα

- να διασφαλιστεί ότι έως το 2030 η πλειονότητα των Ρομά δεν θα ζει πλέον σε νοικοκυριά με υπερπληρότητα
- υπερπληρότητα: Ρομά 78 %, γενικός πληθυσμός 17,1 % (διαφορά 60,9 ποσοστιαίων μονάδων)

**Διασφάλιση πρόσβασης σε τρεχούμενο νερό για το 95 % τουλάχιστον των Ρομά**  
πρόσβαση σε τρεχούμενο νερό εντός της κατοικίας: Ρομά 70 %, γενικός πληθυσμός: 97,7 %

Διερευνώνται και άλλοι δείκτες<sup>24</sup>.

## ***I. ΑΝΑΝΕΩΜΕΝΗ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΜΕΝΗ ΕΘΝΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΣΟΤΗΤΑ, ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ***

Για την επίτευξη των στόχων αυτού του στρατηγικού πλαισίου απαιτείται δράση τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο. Αυτή η συμπληρωματική προσέγγιση είναι ο μοναδικός τρόπος για την προώθηση ουσιαστικών αλλαγών. Τα κράτη μέλη έχουν την κύρια αρμοδιότητα στους τομείς που καλύπτονται από αυτό το πλαίσιο, ενώ απαιτείται δομημένη προσέγγιση. Ενώ η κατάσταση των Ρομά διαφέρει σε κάθε χώρα, υπάρχει ανάγκη να ενισχυθούν η δέσμευση και η υπευθυνότητα σε εθνικό επίπεδο για να επιτευχθεί πραγματική αλλαγή στην καθημερινή ζωή των Ρομά. Αυτό απαιτεί μεταξύ άλλων τη συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών και όλων των σχετικών ενδιαφερόμενων μερών στον σχεδιασμό των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά.

### ***Προώθηση της εθνικής δράσης μέσω εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά***

Τα κράτη μέλη καλούνται να σχεδιάσουν, να εγκρίνουν και να υλοποιήσουν εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά, τα οποία θα περιλαμβάνουν:

- κοινά χαρακτηριστικά
- ελάχιστες δεσμεύσεις που θα πρέπει να ισχύουν για όλους
- πιθανές πρόσθετες δεσμεύσεις ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο
- πιο φιλόδοξες δεσμεύσεις για τα κράτη μέλη με μεγάλους πληθυσμούς Ρομά

Προτάσεις για τα στοιχεία αυτά παρατίθενται στη συνέχεια. Εφόσον είναι εφικτό, θα πρέπει να ορίζονται ειδικοί εθνικοί στόχοι. Η Επιτροπή θα συνδράμει σε αυτή τη διαδικασία με όλη την αναγκαία καθοδήγηση. Θα στηρίξει επίσης εθνικά μέτρα, μεταξύ άλλων με την επιβολή της νομοθεσίας περί ισότητας, με την ενσωμάτωση της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά στις πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ, με την κινητοποίηση ενωσιακών κονδυλίων για τους Ρομά και με την καταπολέμηση του αντιτισιγανισμού.

Τα κράτη μέλη καλούνται να ολοκληρώσουν τον σχεδιασμό αυτών των εθνικών πλαισίων έως τον Σεπτέμβριο του 2021, και να τα κοινοποιήσουν στην Επιτροπή.

Παράλληλα με την παρούσα ανακοίνωση, η Επιτροπή βρίσκεται σε διαδικασία έγκρισης μιας **σύστασης του Συμβουλίου** σχετικά με την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά, όπου ορίζεται σειρά συγκεκριμένων μέτρων που θα πρέπει να ληφθούν από τα κράτη μέλη προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της ΕΕ. Τα δύο μέσα είναι, ως εκ τούτου, συμπληρωματικά. Στην προτεινόμενη σύσταση προωθούνται επίσης η ανάπτυξη ικανοτήτων των ενδιαφερόμενων μερών και οι συμπράξεις μεταξύ τους, συμπεριλαμβανομένων των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, των φορέων ισότητας, της κοινωνίας των πολιτών και των περιφερειακών και τοπικών συντελεστών. Επιπλέον παρέχεται καθοδήγηση, ώστε να διασφαλιστεί η καλύτερη χρήση των ενωσιακών και εθνικών κονδυλίων, καθώς και η αποτελεσματική εθνική παρακολούθηση, υποβολή εκθέσεων και αξιολόγηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά.

### ***III.1. Καθοδήγηση για εθνική δράση ακολουθώντας μια κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση***

<sup>24</sup> Διερευνώνται και άλλοι δείκτες από την ομάδα εργασίας για τους δείκτες και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τους Ρομά, με τον συντονισμό του FRA. Αφορούν, για παράδειγμα, την υλική και κοινωνική στέρηση, την πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές υπηρεσίες, τον στεγαστικό διαχωρισμό.

Για να βοηθήσει τα κράτη μέλη να σχεδιάσουν ουσιαστικά και αποτελεσματικά εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά, η Επιτροπή προτείνει σειρά κοινών χαρακτηριστικών, καθώς και ελάχιστες δεσμεύσεις για όλα τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά. Επιπλέον, καθώς το ποσοστό των Ρομά, και οι συνθήκες στο εκάστοτε κράτος μέλος όπου βρίσκονται, διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των κρατών μελών, η Επιτροπή προτείνει πρόσθετες και πιο στοχευμένες δεσμεύσεις. Με αυτόν τον τρόπο, αναγνωρίζεται η διαφορετικότητα των καταστάσεων στα κράτη μέλη και καθίσταται δυνατή μια κοινή αλλά διαφοροποιημένη προσέγγιση.

**Πρώτον, η Επιτροπή προτείνει όλα τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά να έχουν τα ακόλουθα κοινά χαρακτηριστικά:**

- ✓ *Ενισχυμένη επικέντρωση στην ισότητα, συμπληρωματικά προς την προσέγγιση που εστιάζεται στην ένταξη:* Η κάλυψη των τεσσάρων τομέων πολιτικής (εκπαίδευση, απασχόληση, υγειονομική περίθαλψη και στέγαση) μέσω μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης εξακολουθεί να αποτελεί βασικό στοιχείο για την ένταξη των Ρομά, αλλά ταυτόχρονα υπάρχει ανάγκη για σαφή επικέντρωση στην ισότητα. Συγκεκριμένα, η καταπολέμηση των διακρίσεων και του αντιτισιγανισμού θα πρέπει να είναι βασικός στόχος και οριζόντια προτεραιότητα σε κάθε τομέα πολιτικής, και να συμπληρώνει την προσέγγιση που εστιάζεται στην ένταξη. Αναμένεται ότι με αυτή τη διττή επικέντρωση θα διασφαλίζεται η πραγματική πρόσβαση των Ρομά σε οικονομική και κοινωνική δικαιοσύνη, καθώς και οι ίσες ευκαιρίες για τους Ρομά.
- ✓ *Προώθηση της συμμετοχής μέσω της ενδυνάμωσης, της συνεργασίας και της εμπιστοσύνης:* Η ουσιαστική συμμετοχή των Ρομά θα πρέπει να διασφαλίζεται σε όλα τα στάδια της χάραξης πολιτικής. Η πολιτική, οικονομική και πολιτισμική συμμετοχή των Ρομά θα πρέπει να προωθείται με την έννοια ότι συμμετέχουν ως πλήρη μέλη της κοινωνίας. Θα πρέπει να διασφαλίζεται η ενδυνάμωση και η ανάπτυξη ικανοτήτων των Ρομά, της κοινωνίας των πολιτών και των δημόσιων αρχών, με την οικοδόμηση συνεργασίας και εμπιστοσύνης μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών και μεταξύ κοινοτήτων Ρομά και μη Ρομά.
- ✓ *Αντανάκλαση της πολυμορφίας μεταξύ των Ρομά:* Τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι τα στρατηγικά τους πλαίσια καλύπτουν όλους τους Ρομά στην επικράτειά τους και αντανakλούν τις ανάγκες ετερόκλητων ομάδων μέσω μιας διατομεακής προσέγγισης. Θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη πώς ο συνδυασμός διαφορετικών πτυχών της ταυτότητας μπορεί να οδηγήσει σε επιδείνωση των διακρίσεων. Θα πρέπει να θέτουν ποσοτικούς και/ή ποιοτικούς στόχους για να διασφαλίζουν ότι αντανakλάται η πολυμορφία ως προς την ηλικία, το φύλο, τον γενετήσιο προσανατολισμό, την κινητικότητα και άλλα προσωπικά χαρακτηριστικά.

- ✓ *Συνδυασμός γενικής και ειδικής στόχευσης, αλλά όχι αποκλειστική στόχευση στους Ρομά<sup>25</sup>*: Τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά θα πρέπει να συνδυάζουν γενική και ειδική στόχευση, αλλά όχι αποκλειστική, ώστε να διασφαλίζουν ότι οι βασικές υπηρεσίες είναι συμπεριληπτικές και να παρέχουν πρόσθετη στοχευμένη στήριξη για την προώθηση της πραγματικής ισότιμης πρόσβασης των Ρομά σε δικαιώματα και υπηρεσίες. Θα πρέπει να λειτουργούν ως μέσα προγραμματισμού για τη χρήση εθνικών και ενωσιακών κονδυλίων για δράσεις που στοχεύουν στους Ρομά και για μεταρρυθμίσεις γενικών πολιτικών χωρίς αποκλεισμούς.
- ✓ *Βελτίωση του καθορισμού στόχων, της συλλογής δεδομένων, της παρακολούθησης και της υποβολής εκθέσεων*: Η προσπάθεια επίτευξης των κύριων στόχων σε επίπεδο ΕΕ και των αντίστοιχων ποσοτικών και/ή ποιοτικών εθνικών στόχων μπορεί να συμβάλει σε πραγματική πρόοδο για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά. Θα πρέπει να συλλέγονται τακτικά δεδομένα προς χρήση στην υποβολή εκθέσεων και στην παρακολούθηση, για βελτίωση της διαφάνειας και της λογοδοσίας και διευκόλυνση της μεταφοράς πολιτικών και της μάθησης<sup>26</sup>.

**Δεύτερον**, μέσω της επιχειρησιακής εφαρμογής των κοινών χαρακτηριστικών, με την αξιοποίηση των εμπειριών που αποκτήθηκαν από το τρέχον πλαίσιο και κατόπιν εκτεταμένων διαβουλεύσεων<sup>27</sup> που πραγματοποιήθηκαν την τελευταία διετία, η Επιτροπή καλεί όλα τα κράτη μέλη να **συμπεριλάβουν στα εθνικά στρατηγικά τους πλαίσια για τους Ρομά, κατ' ελάχιστον, τις ακόλουθες δεσμεύσεις**:

<sup>25</sup> Βλ. τις [κοινές βασικές αρχές](#). Στην αρχή 2 (ειδική αλλά όχι αποκλειστική στόχευση) «εξυπακούεται ότι επίκεντρό τους είναι η ομάδα των Ρομά, χωρίς όμως να αποκλείονται άλλες ομάδες που βρίσκονται γενικώς σε παρόμοια κοινωνική και οικονομική κατάσταση». Η αρχή 4 (που στοχεύει στην κοινωνική ενσωμάτωση) αναφέρεται στον στόχο «της ενσωμάτωσης των Ρομά στον βασικό κοινωνικό κορμό (στους κρατούντες εκπαιδευτικούς θεσμούς, τη συνήθη αγορά εργασίας και τη συνήθη στέγαση). Όπου εξακολουθεί να υπάρχει χωριστή παιδεία και στέγαση, είτε εν μέρει είτε εξ ολοκλήρου, οι πολιτικές για την ένταξη των Ρομά πρέπει να αποβλέπουν σε υπέρβαση της παραδεδομένης αυτής αντίληψης. Θα πρέπει να αποφεύγεται η δημιουργία τεχνητής και στεγανοποιημένης αγοράς εργασίας 'για Ρομά'».

<sup>26</sup> Για να βασιστεί η συλλογή δεδομένων σε μια προσέγγιση που θα εστιάζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα, οι εθνικές αρχές ενθαρρύνονται να ανατρέξουν στο [Ευρωπαϊκό εγχειρίδιο σχετικά με τα δεδομένα για την ισότητα \(αναθεώρηση του 2016\)](#), στις [Κατευθυντήριες γραμμές για τη βελτίωση της συλλογής και χρήσης δεδομένων σχετικά με την ισότητα \(2018\)](#) και στη [Συλλογή δεδομένων στον τομέα της εθνοτικής καταγωγής \(2017\)](#). Τα κράτη μέλη ενθαρρύνονται να διαθέτουν τους αναγκαίους πόρους για την εν λόγω συλλογή δεδομένων και να αξιοποιούν τη στήριξη του FRA για να ενισχύσουν τις ικανότητές τους για τον σκοπό αυτό.

<sup>27</sup> Βλ. το συνοδευτικό έγγραφο SWD(2020) 530 final.

Το **εθνικό στρατηγικό πλαίσιο** θα πρέπει να ορίζει:

- α) εθνικές βάσεις αναφοράς και στόχους για την επίτευξη των στόχων και των επιμέρους στόχων της ΕΕ, με βάση ολοκληρωμένη εκτίμηση αναγκών·
- β) επιμέρους στόχους και μέτρα για συγκεκριμένες ομάδες (παιδιά, γυναίκες, νέους, ηλικιωμένους Ρομά ή Ρομά με αναπηρία, μετακινούμενους πολίτες της ΕΕ, υπηκόους τρίτων χωρών, απάτριδες Ρομά) που θα αντανάκλουν την πολυμορφία μεταξύ των Ρομά, συμπεριλαμβανομένων μέτρων που θα λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου, τα παιδιά και την ηλικία·
- γ) μέτρα για την καταπολέμηση του αντιτισιγανισμού και των διακρίσεων (π.χ. μέσω εθνικών σχεδίων δράσης για την καταπολέμηση του ρατσισμού)·
- δ) μέτρα που θα διασφαλίζουν την κοινωνικοοικονομική ένταξη των περιθωριοποιημένων Ρομά, ιδιαίτερα στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγείας και της στέγασης·
- ε) συνδυασμό στοχευμένων και γενικών μέτρων που θα λαμβάνουν υπόψη τις ειδικές τοπικές προκλήσεις και θα αντιμετωπίζουν ρητά τα εμπόδια που στερούν από τους Ρομά την ισότιμη πρόσβαση σε γενικές πολιτικές<sup>28</sup>.
- στ) ειδικό προϋπολογισμό για την υλοποίηση και παρακολούθηση<sup>29</sup>, με πλήρη αξιοποίηση της κοινωνικής καινοτομίας και του ιδιωτικού κεφαλαίου·
- ζ) μηχανισμούς για υποβολή εκθέσεων, παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου για την επίτευξη των καθορισμένων στόχων·
- η) σύστημα σχετικής με τις συγκεκριμένες πολιτικές διαβούλευσης και συνεργασίας με τους Ρομά και με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών υπέρ των Ρομά, με αρμόδια υπουργεία, φορείς ισότητας, άλλους εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη· και
- θ) ανάπτυξη ικανοτήτων για την προώθηση της ενεργητικής συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών σε όλα τα στάδια της χάραξης πολιτικής και για τη διασφάλιση της συμμετοχής της σε διαδικασίες που διεξάγονται σε εθνικές και ενωσιακές πλατφόρμες<sup>30</sup>.

Τα **εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά (ΕΣΕΡ)** θα πρέπει:

- α) να διαθέτουν εξουσία, επαρκείς πόρους και προσωπικό για τη διασφάλιση συνεχούς συντονισμού και παρακολούθησης· και
- β) να υποβάλλουν τακτικά έκθεση προόδου και να συμμετέχουν σε βασικές δραστηριότητες του δικτύου ΕΣΕΡ, για τη διαχείριση του οποίου αρμόδια είναι η Επιτροπή<sup>31</sup>.

**Τρίτον**, εκτός από αυτά τα κοινά χαρακτηριστικά και τις ελάχιστες δεσμεύσεις, εξίσου σημαντικές μπορεί να είναι και οι επιπλέον εθνικές προσπάθειες, **ανάλογα με το εκάστοτε εθνικό πλαίσιο**. Οι προκλήσεις για την επίτευξη της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά διαφέρουν ανάλογα με το μέγεθος του πληθυσμού των Ρομά και το ποσοστό του επί

<sup>28</sup> Οι [κοινές βασικές αρχές](#) για την ένταξη των Ρομά παρέχουν ένα πλαίσιο για τον επιτυχημένο σχεδιασμό και την υλοποίηση δράσεων που θα στηρίξουν την ένταξη των Ρομά. Οι αρχές 2 και 4 αφορούν τον συνδυασμό στοχευμένων και γενικών μέτρων.

<sup>29</sup> Τα κράτη μέλη που προγραμματίζουν τον ειδικό στόχο του ΕΚΤ+ για την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ένταξης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά, πρέπει να πληρούν όλες τις απαιτήσεις του παραρτήματος IV της [πρόταξης της Επιτροπής για τον κανονισμό περί κοινών διατάξεων 2021-2027](#) σχετικά με τους αναγκαίους πρόσφορους όρους για τα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν και διάφορα άλλα χρηματοδοτικά μέσα της ΕΕ για την ισότητα και την ένταξη των Ρομά, όπως κονδύλια της της πολιτικής συνοχής.

<sup>30</sup> Αυτές οι πλατφόρμες συγκεντρώνουν κρατικούς φορείς και ενδιαφερόμενα μέρη της κοινωνίας των πολιτών. Στόχος τους είναι η ενίσχυση της συνεργασίας και της ανταλλαγής εμπειριών σχετικά με την επιτυχημένη ένταξη των Ρομά.

<sup>31</sup> Ήδη την περίοδο 2011-2020 δημιουργήθηκε ένα δίκτυο εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, το οποίο έχει καταστήσει δυνατή την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ των κρατών μελών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

του συνολικού πληθυσμού, καθώς και ανάλογα με το ευρύτερο οικονομικό πλαίσιο και τις παλαιότερες πρακτικές αποκλεισμού και διακρίσεων. Επίσης, διαφέρουν ανάλογα με τον τόπο διαμονής και τον τρόπο ζωής των Ρομά (αγροτικές ή αστικές περιοχές, νομαδικός τρόπος ζωής, διαχωρισμένες περιοχές) και με συγκεκριμένες πτυχές, όπως διακρατική κινητικότητα, μετανάστευση ή ζητήματα που σχετίζονται με τα έγγραφα δημοτολογίου. Αυτές οι διαφορετικές προκλήσεις μπορούν να αποτυπωθούν στα εθνικά στρατηγικά πλαίσια για τους Ρομά, με διαφοροποιημένους στόχους, επίπεδα επενδύσεων και μορφές πολιτικής. Ανάλογα με το εθνικό πλαίσιο (όπως επιλογές για συλλογή δεδομένων, χρήση στοχευμένης ή γενικής χρηματοδότησης της ΕΕ, σχετικό μέγεθος και ειδικές ανάγκες των πληθυσμών Ρομά), η Επιτροπή καλεί τα **κράτη μέλη να αναλάβουν πρόσθετες δεσμεύσεις** ως εξής:

Το **εθνικό στρατηγικό πλαίσιο** θα πρέπει επίσης να ορίζει:

- α) εθνικούς ποσοτικούς και ποιοτικούς στόχους και για τους επτά στόχους της ΕΕ και τους αντίστοιχους επιμέρους στόχους (ανάλογα με τη διαθεσιμότητα των δεδομένων)·
- β) με ποιόν τρόπο θα επενδύονται τα ενωσιακά και εθνικά κονδύλια και χρηματοδοτικά μέσα για τους Ρομά· και
- γ) με ποιόν τρόπο θα συμβάλλουν οι θεσμικές ή διοικητικές μεταρρυθμίσεις στην ισότητα και την ένταξη.

Τα **εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά (ΕΣΕΡ)** θα πρέπει επίσης να διεξάγουν ενδιάμεση αξιολόγηση και επανεξέταση του εθνικού στρατηγικού πλαισίου.

**Τέταρτον**, σε περίπτωση που οι Ρομά αποτελούν σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού (δηλαδή πολύ πάνω του 1%)<sup>32</sup>, η προώθηση της ισότητας και της ένταξής τους δεν είναι απλώς σημαντική από την άποψη των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αλλά έχει και εμφανή οικονομική σημασία. Σε χώρες με μεγαλύτερο ποσοστό Ρομά, οι Ρομά αποτελούν ως ομάδα όλο και μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού σχολικής ηλικίας και του μελλοντικού εργατικού δυναμικού. Η πρόοδος που επιτυγχάνεται στην κοινωνικοοικονομική ένταξη των Ρομά έχει τη δυνατότητα να μειώσει τις ελλείψεις εργατικού δυναμικού και δεξιοτήτων σε περιόδους δυσμενών δημογραφικών εξελίξεων, και παράλληλα να μειώσει τις κοινωνικές δαπάνες. Οι επενδύσεις στη βελτίωση της εκπαίδευσης και στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων ενός μέχρι πρότινος αποκλεισμένου εργατικού δυναμικού μπορούν να επηρεάσουν θετικά την αύξηση της παραγωγικότητας. Η διασφάλιση της αξιοποίησης των δυνατοτήτων των Ρομά ώστε να συμβάλλουν στην οικονομία και την κοινωνία εν γένει θα οδηγήσει σε καλύτερα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα για όλους.

Το γεγονός αυτό δικαιολογεί την ανάγκη για πιο εντατικές δεσμεύσεις και στήριξη από την ΕΕ, ιδιαίτερα όσον αφορά τη χρήση ενωσιακών κονδυλίων τόσο για στοχευμένες δράσεις όσο και για μεταρρυθμίσεις γενικών πολιτικών με στόχο την ενσωμάτωση. Σε αυτό το πλαίσιο, τα κράτη μέλη με σημαντικό πληθυσμό Ρομά καλούνται να αξιοποιήσουν πλήρως τον προτεινόμενο ειδικό στόχο του ΕΚΤ+ όσον αφορά την προώθηση της κοινωνικοοικονομικής ενσωμάτωσης περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομά. Ενθαρρύνονται επίσης να καταβάλουν περισσότερες προσπάθειες για να διασφαλίσουν ότι η διαθέσιμη χρηματοδότηση φτάνει πραγματικά στους Ρομά. Για τον σκοπό αυτό, απαιτείται επίσης συλλογή δεδομένων ανά εθνοτική καταγωγή και φύλο, για την υποστήριξη του σχεδιασμού, της παρακολούθησης και της επανεξέτασης των πολιτικών.

Επομένως, εκτός από τις ελάχιστες δεσμεύσεις και εκείνες που απορρέουν από το εθνικό πλαίσιο, η Επιτροπή καλεί τα **κράτη μέλη με σημαντικούς πληθυσμούς Ρομά να συμπεριλάβουν στο εθνικό τους στρατηγικό πλαίσιο για τους Ρομά πιο φιλόδοξες δεσμεύσεις**, σύμφωνα με τις οποίες:

Το **εθνικό στρατηγικό πλαίσιο** θα πρέπει επίσης:

- α) να περιέχει ένα σχέδιο ή σύνολο μέτρων για την πρόληψη και την καταπολέμηση του αντισιγανισμού και των διακρίσεων, του διαχωρισμού στην εκπαίδευση και τη στέγαση και των προκαταλήψεων και στερεοτύπων σε βάρος των Ρομά (μεταξύ άλλων και στο διαδίκτυο)·
- β) να ενσωματώνει στις γενικές πολιτικές την ισότητα και την ένταξη των Ρομά σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο· και
- γ) να ορίζει πώς θα επενδύονται τα ενωσιακά και εθνικά κονδύλια και χρηματοδοτικά

<sup>32</sup> Τέσσερις χώρες της ΕΕ φιλοξενούν μεγάλους πληθυσμούς Ρομά (Βουλγαρία: 9,94 %, Ρουμανία: 9,02 %, Σλοβακία: 8,63 %, Ουγγαρία: 7,49 %). Η Τσεχία έχει μικρότερο πληθυσμό Ρομά (1,90 %), όπως και η Ελλάδα (1,63 %) και η Ισπανία (1,55 %). Βλ. [τις εκτιμήσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης για το 2012](#).

μέσα για μεταρρυθμίσεις γενικών πολιτικών με στόχο την ενσωμάτωση και για τη λήψη στοχευμένων μέτρων.

Ο ρόλος των **ΕΣΕΡ** θα πρέπει να ενισχυθεί, ώστε να είναι δυνατόν:

- α) να αποτελούν μια ειδική ομάδα και να διαθέτουν μια θεσμική εντολή που διασφαλίζει πολιτικό κύρος, αποτελεσματικό διατομεακό συντονισμό και ενσωμάτωση της ισότητας και της ένταξης των Ρομά στις πολιτικές σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο·
- β) να συμμετέχουν (με την υποστήριξη διαχειριστικών αρχών των ενωσιακών ταμείων) στον συντονισμό διακυβερνητικών συζητήσεων με θέμα την κατανομή των ενωσιακών κονδυλίων για τους Ρομά, καθώς και στη συστηματική παρακολούθηση της χρήσης τους (π.χ. μέσω επιτροπών παρακολούθησης, ελέγχων αντικτύπου της ένταξης των Ρομά)·
- γ) να διασφαλίζεται εθνική διαβούλευση και διάλογος που ενδυναμώνουν τους Ρομά (ιδιαίτερα τους νέους και τις γυναίκες)· και
- δ) να διασφαλίζεται ότι οι δημόσιες πολιτικές και οι καθολικές υπηρεσίες προσεγγίζουν αποτελεσματικά τους Ρομά, συμπεριλαμβανομένων και όσων ζουν σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές (π.χ. έκτακτα και μεσοπρόθεσμα μέτρα σε περίοδο κρίσης, νομοθετικές μεταρρυθμίσεις, σχεδιασμός πολιτικών στους τομείς της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, της υγειονομικής περιθαλψής, της στέγασης, σε άλλους τομείς κοινωνικοοικονομικής ένταξης, στις κοινωνικές υπηρεσίες, στις μεταφορές, στα συστήματα ελάχιστου εισοδήματος, στη νομοθεσία για την καταπολέμηση των διακρίσεων).

Τέλος, κατά τον σχεδιασμό και την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά, συνιστάται στα κράτη μέλη να λαμβάνουν υπόψη τις **κοινές βασικές αρχές** της ένταξης των Ρομά<sup>33</sup>. Το παράρτημα 1<sup>34</sup> παρέχει πρόσθετη **καθοδήγηση για τον σχεδιασμό και την υλοποίηση πολιτικών** όσον αφορά την καταπολέμηση του αντιτισιγανισμού και της πολυγενεακής φτώχειας<sup>35</sup>, για την προώθηση της συμμετοχής και της ενδυνάμωσης των Ρομά, την αντανάκλαση της πολυμορφίας μεταξύ των Ρομά και τον συνδυασμό στοχευμένων και γενικών προσεγγίσεων. Παρέχει επίσης καθοδήγηση για την καλύτερη **αντιμετώπιση των αναδυόμενων προκλήσεων**, όπως για την καταπολέμηση του δυσανάλογου αντικτύπου που έχουν στους Ρομά κρίσεις όπως η πανδημία COVID-19, για τη διασφάλιση της ψηφιακής ένταξης και την απόδοση περιβαλλοντικής δικαιοσύνης. Επιπλέον, παρέχει καθοδήγηση προς ενίσχυση της ευαισθητοποίησης σε θέματα τέχνης, ιστορίας και πολιτισμού των Ρομά, καθώς και της κοινωνικής καινοτομίας και της πειραματικής πολιτικής.

Η Επιτροπή θα στηρίζει τα κράτη μέλη στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των εθνικών τους στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά, όχι μόνο με οικονομική στήριξη και μέτρα συντονισμού,

<sup>33</sup> [Κοινές βασικές αρχές](#).

<sup>34</sup> Το παράρτημα 1 βασίζεται στην εμπειρία της αξιολόγησης του πλαισίου της ΕΕ, [στη συνεισφορά τριών εκθέσεων εμπειρογνομόνων και θέσεων της κοινωνίας των πολιτών που συμβάλλουν στον προβληματισμό σχετικά με τις πολιτικές για τους Ρομά κατά την περίοδο μετά το 2020](#), καθώς και σε εμπειρογνωσία από τις υπηρεσίες της Επιτροπής.

<sup>35</sup> Ένα υπό εξέλιξη έργο της Επιτροπής, το οποίο αναμένεται να ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2020, αναλύει τα βαθύτερα αίτια της μεταβίβασης της φτώχειας και του αποκλεισμού μεταξύ γενεών και προτείνει μέτρα για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου. Ένα άλλο υπό εξέλιξη έργο της Επιτροπής και του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων θα είναι η ανάλυση δεδομένων για την κατανόηση της σχέσης μεταξύ διακρίσεων και τρωτότητας στην Ευρώπη σε υποεθνικό επίπεδο· το βάρος των διακρίσεων στον σχετικό κίνδυνο κοινωνικοοικονομικού αποκλεισμού και το κατά πόσον οι Ρομά έχουν πληγεί περισσότερο και είναι πιο ευάλωτοι στην πανδημία COVID-19 σε συγκεκριμένα εδαφικά πλαίσια. Τα πορίσματα ίσως αποτελέσουν βάση τεκμηρίωσης για την ανάληψη ολοκληρωμένης δράσης με στόχο να αντιμετωπιστούν τόσο τα κοινωνικοοικονομικά μειονεκτήματα όσο και οι διακρίσεις.

όπως αμοιβαία μάθηση ή ανάπτυξη ικανοτήτων, αλλά και με μεθοδολογική στήριξη<sup>36</sup> και βοήθεια από το πρόγραμμα στήριξης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για τον σχεδιασμό συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης<sup>37</sup>. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να λάβουν στήριξη από τον FRA, από φορείς ισότητας και από άλλους εθνικούς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εθνικές στατιστικές υπηρεσίες, για να διασφαλίσουν/βελτιώσουν τις ικανότητες τακτικής συλλογής δεδομένων σε εθνικό επίπεδο<sup>38</sup>. Η στήριξη της ΕΕ θα διαμορφώνεται ανάλογα με το επίπεδο δεσμεύσεων των κρατών μελών.

### ***III.2 Υποβολή εκθέσεων και παρακολούθηση των εθνικών δράσεων και της προόδου προς την επίτευξη των στόχων***

Προκειμένου να διασφαλιστεί η πιο αποτελεσματική συλλογή δεδομένων, υποβολή εκθέσεων και παρακολούθηση της προόδου τόσο ως προς τους στόχους της ΕΕ όσο και ως προς τους εθνικούς στόχους που προτείνονται ανωτέρω, η Επιτροπή προτείνει για πρώτη φορά τη χρήση μιας **δέσμης δεικτών** (βλ. παράρτημα 2). Αυτό θα είχε πραγματική αξία για την αμοιβαία μάθηση μεταξύ των κρατών μελών. Η εν λόγω δέσμη έχει σχεδιαστεί από ομάδα εργασίας για τους δείκτες και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τους Ρομά, υπό τον συντονισμό του FRA, και με τη συμμετοχή εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά, εθνικών στατιστικών υπηρεσιών και της Επιτροπής. Θα καταστήσει επίσης δυνατή την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τα μέτρα που ορίζονται στην προτεινόμενη σύσταση του Συμβουλίου.

Η υποβολή εκθέσεων και η παρακολούθηση των εθνικών δράσεων θα πραγματοποιούνται τόσο σε επίπεδο ΕΕ όσο και σε εθνικό επίπεδο. **Το 2022 η Επιτροπή θα προβεί σε απολογισμό των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά**, θα αξιολογήσει τις δεσμεύσεις που ανέλαβαν τα κράτη μέλη και θα παράσχει καθοδήγηση για τυχόν απαιτούμενες βελτιώσεις.

**Τα κράτη μέλη καλούνται να υποβάλλουν εκθέσεις για την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά** ανά διετία από το 2023 και μετά, συμπεριλαμβάνοντας μέτρα για την προώθηση της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής και αξιοποιώντας πλήρως τη δέσμη δεικτών. Η υποβολή εκθέσεων θα πρέπει να επικεντρώνεται στην υλοποίηση των δεσμεύσεων που ορίζονται στα εθνικά πλαίσια, συμπεριλαμβανομένης της επίτευξης των εθνικών στόχων, κατά περίπτωση. Αυτές οι εκθέσεις θα πρέπει να δημοσιοποιούνται, ώστε να ενισχύεται η διαφάνεια και να προωθείται η μάθηση σε επίπεδο πολιτικής. Τα στρατηγικά πλαίσια και οι οριστικές εκθέσεις θα πρέπει να συζητούνται επίσης στα εθνικά κοινοβούλια.

Η Επιτροπή ζητά από τον **FRA** να διεξάγει ανά τετραετία, ξεκινώντας από το 2020, **τακτική έρευνα για τους Ρομά** η οποία θα παρέχει τα απαραίτητα αρχικά, ενδιάμεσα και τελικά δεδομένα για τη μέτρηση της αλλαγής<sup>39</sup>. Ο FRA καλείται επίσης να στηρίξει τις προσπάθειες των κρατών μελών για τη συλλογή δεδομένων και την υποβολή εκθέσεων, μέσω της ομάδας εργασίας για τους δείκτες και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τους Ρομά, καθώς και να συμβάλλει στην παρακολούθηση και ανάλυση της εθνικής προόδου από την Επιτροπή.

Οι εθνικές εκθέσεις θα λειτουργούν, παράλληλα με τα δεδομένα που θα παρέχονται από την κοινωνία των πολιτών και τον FRA, ως βάση για τις **περιοδικές εκθέσεις παρακολούθησης** της

<sup>36</sup> Συγκεκριμένα, από το Κοινό Κέντρο Ερευνών της Επιτροπής για τυχαιοποιημένες αξιολογήσεις αντικτύπου σε επιλεγμένες στοχευμένες ή γενικές εμβληματικές παρεμβάσεις, αλλά και από τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων για την αξιολόγηση της συνάφειας των σχεδιαζόμενων μέτρων.

<sup>37</sup> Η Ρουμανία, για παράδειγμα, επί του παρόντος λαμβάνει τεχνική υποστήριξη στο πλαίσιο του προγράμματος στήριξης διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων για τη δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης, με σκοπό την υλοποίηση της στρατηγικής για την ένταξη των Ρομά.

<sup>38</sup> Για να καθιερωθεί η αρχή του αυτοπροσδιορισμού κατά τη συλλογή δεδομένων με βάση το άτομο, π.χ. σε απογραφές, έρευνες μεγάλου κλίμακας και διοικητικά δεδομένα, κατά περίπτωση.

<sup>39</sup> Το 2021 η έρευνα θα επεκταθεί στη Σερβία και τη Βόρεια Μακεδονία.

Επιτροπής, οι οποίες θα εκδίδονται ανά διετία. Η Επιτροπή θα διεξάγει επίσης ενδιάμεση και εκ των υστέρων **αξιολόγηση** του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ για τους Ρομά.

#### **IV. ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΕ**

Τα κράτη μέλη είναι βασικοί παράγοντες για την επίτευξη ουσιαστικής αλλαγής για τους Ρομά. Η δράση και η στήριξη της ΕΕ θα λειτουργήσουν συμπληρωματικά με τις εθνικές προσπάθειες για την προώθηση της προόδου προς την επίτευξη των ενωσιακών στόχων και επιμέρους στόχων έως το 2030.

##### **IV.1. Επιβολή της ενωσιακής νομοθεσίας**

Η δράση για την καταπολέμηση του αντισιγγανισμού και των διακρίσεων κατά των Ρομά βασίζεται σε ένα καθιερωμένο νομικό πλαίσιο της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των γενικών αρχών περί απαγόρευσης των διακρίσεων και ισότητας, όπως ορίζονται στις Συνθήκες και επαναλαμβάνονται στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ<sup>40</sup>, καθώς και στην οδηγία για τη φυλετική ισότητα<sup>41</sup> και στην απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου για τον ρατσισμό και την ξеноφοβία<sup>42</sup>. Όπως υπογραμμίζεται στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, ένα ολοκληρωμένο σύστημα προστασίας κατά των διακρίσεων απαιτεί πρωτίστως την αποτελεσματική επιβολή του νομικού πλαισίου, ώστε να διασφαλίζεται ότι τα ατομικά δικαιώματα και οι υποχρεώσεις τηρούνται στην πράξη. Αυτό το έργο προσφέρει ευρύτερη κάλυψη και πέρα από τους Ρομά, αλλά θα έχει άμεσο όφελος για τις κοινότητες των Ρομά.

Η Επιτροπή θα συνεχίσει να παρακολουθεί και να επιβάλλει την εφαρμογή της **οδηγίας για τη φυλετική ισότητα**, διερευνώντας περιστατικά συστηματικών διακρίσεων και κινώντας διαδικασίες επί παραβάσει, εάν είναι αναγκαίο, για να προωθήσει αλλαγές στην εθνική νομοθεσία και πολιτική. Τα τελευταία χρόνια δόθηκε ιδιαίτερη έμφαση στις διακρίσεις κατά των παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση. Η Επιτροπή θα προσφέρει καθοδήγηση και κατάρτιση, καθώς και οικονομική στήριξη για τη συλλογή δεδομένων όσον αφορά την ισότητα και για την αποτελεσματική εφαρμογή και επιβολή της οδηγίας, μεταξύ άλλων μέσω της εκπροσώπησης των συμφερόντων των θυμάτων. Όπως ανακοινώθηκε στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού, η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση για την εφαρμογή της οδηγίας<sup>43</sup> το 2021 και θα δώσει συνέχεια με πιθανή νομοθεσία έως το 2022. Επιπλέον, η Επιτροπή θα συνεχίσει να στηρίζει το έργο των φορέων ισότητας, οι οποίοι στο πλαίσιο των εργασιών τους επιδιώκουν κατά κύρια προτεραιότητα<sup>44</sup> τη βελτίωση της κατάστασης και των βιωμάτων των Ρομά. Η Επιτροπή θα παρακολουθεί την εφαρμογή της σύστασης της Επιτροπής σχετικά με τα πρότυπα για τους φορείς ισότητας<sup>45</sup>. Ο ρόλος και η ανεξαρτησία των φορέων ισότητας και η ενδεχόμενη ανάγκη νέας νομοθεσίας για την ενίσχυση του ρόλου τους θα αποτελέσουν σημαντικό θέμα στην έκθεση του 2021.

<sup>40</sup> Βλ. συγκεκριμένα άρθρο 2 και άρθρο 3 παράγραφος 3 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση ([ΣΕΕ](#)), άρθρα 8, 10, 19 και άρθρο 67 παράγραφος 3 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ([ΣΛΕΕ](#)), και άρθρα 20 και 21 του [Χάρτη](#).

<sup>41</sup> [2000/43/ΕΚ](#)

<sup>42</sup> [2008/913/ΔΕΥ](#)

<sup>43</sup> Η έκθεση θα καλύπτει επίσης την εφαρμογή της [οδηγίας 2000/78/ΕΚ του Συμβουλίου, της 27ης Νοεμβρίου 2000, για τη διαμόρφωση γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία \(ΕΕ L 303 της 2.12.2000, σ. 16\)](#).

<sup>44</sup> Equinet, 28 Ιουλίου 2020: [«Roma and Traveller inclusion: towards a new EU framework learning from the work of equality bodies»](#) (Ενταξη Ρομά και Travellers: προς ένα νέο ενωσιακό πλαίσιο μάθησης από το έργο των φορέων ισότητας).

<sup>45</sup> [C\(2018\)3850 final](#).

Η Επιτροπή θα συνεχίσει επίσης το έργο της για την πρόληψη και καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, ιδιαίτερα με την ενίσχυση της καταγραφής και της καταγγελίας των εγκλημάτων μίσους, με τη στήριξη του FRA, θα βελτιώσει τις στρατηγικές κατάρτισης των αρχών επιβολής του νόμου και θα ενισχύσει τη στήριξη των θυμάτων εγκλημάτων μίσους. Σύμφωνα με τον FRA<sup>46</sup>, οι Ρομά βιώνουν υψηλό ποσοστό (30 % των ερωτηθέντων με καταγωγή Ρομά) παρενόχλησης με κίνητρο το μίσος. Η Επιτροπή επαναλαμβάνει τη δέσμευσή της να διασφαλίζει την πλήρη και ορθή μεταφορά στο εθνικό δίκαιο και εφαρμογή της **απόφασης-πλασίου του Συμβουλίου για τον ρατσισμό και την ξενοφοβία**, και κατά περίπτωση, να κινεί διαδικασίες επί παραβάσει<sup>47</sup>. Ως προαπαιτούμενο για την καταπολέμηση του αντισιγγανισμού, τα ελάχιστα πρότυπα που έχουν οριστεί σχετικά με την ποινικοποίηση της ρητορικής μίσους, και της άρνησης, επιδοκιμασίας ή υποβάθμισης του Ολοκαυτώματος θα πρέπει να μεταφερθούν πλήρως και ορθά στη νομοθεσία των κρατών μελών. Όπως και άλλοι άνθρωποι με καταγωγή από εθνοτικές ή φυλετικές μειονότητες, οι Ρομά πλήττονται από ρητορική μίσους στο διαδίκτυο, ενώ ο αντισιγγανισμός είναι μία από τις αιτίες ρητορικής μίσους που καταγγέλλονται συχνότερα. Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να συνεργάζεται με εταιρείες ΤΠ για να καταπολεμήσει την παράνομη ρητορική μίσους στο διαδίκτυο και θα επεκτείνει τις προσπάθειές της και σε άλλες πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης<sup>48</sup>. Η απόφαση-πλαίσιο συμπληρώνεται από την οδηγία για τα δικαιώματα των θυμάτων<sup>49</sup>, η οποία αποσκοπεί, μεταξύ άλλων, στη διασφάλιση της δικαιοσύνης, της προστασίας και της στήριξης των θυμάτων εγκλημάτων μίσους και ρητορικής μίσους. Η στρατηγική της ΕΕ για τα δικαιώματα των θυμάτων (2020-2025) λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες των θυμάτων εγκλημάτων μίσους, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά<sup>50</sup>.

#### ***IV.2. Ενσωμάτωση της ισότητας των Ρομά στις πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ και κινητοποίηση ενωσιακών κονδυλίων για τους Ρομά<sup>51</sup>***

Η ενσωμάτωση της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά σε όλες τις σχετικές πρωτοβουλίες της Επιτροπής θα είναι καίριας σημασίας για την επίτευξη των στόχων που ορίζονται σε αυτό το στρατηγικό πλαίσιο. Κατά την ανάπτυξη πολιτικών, από την κοινωνικοοικονομική ένταξη έως την τεχνητή νοημοσύνη, από την Πράσινη Συμφωνία έως την ψηφιακή ένταξη και από την αντιμετώπιση της ρητορικής μίσους έως τις μεταναστευτικές πολιτικές, η ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας διασφαλίζει επίσης ότι οι ενωσιακές και οι εθνικές πολιτικές **εξυπηρετούν τα συμφέροντα όλων των Ρομά**. Στο πλαίσιο όλων των δραστηριοτήτων της για την προώθηση της ισότητας για όλους και της ισότητας σε όλες τις μορφές της, η εσωτερική ειδική ομάδα της Επιτροπής για θέματα ισότητας θα καταβάλει κάθε προσπάθεια για να διασφαλίσει ότι η καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, καθώς και σε συνδυασμό με άλλους λόγους διακρίσεων, ενσωματώνεται στο **σύνολο των πολιτικών, της νομοθεσίας και των προγραμμάτων χρηματοδότησης της ΕΕ**. Κατά την υλοποίηση του σχεδίου δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, θα λαμβάνεται πάντα υπόψη η οπτική των Ρομά. Θα υπάρξει καθοδήγηση και κατάρτιση σε θέματα ενσωμάτωσης για τη στήριξη όλων όσοι συμμετέχουν στην ενσωμάτωση της διάστασης της ισότητας σε κάθε στάδιο των παρεμβάσεων της ΕΕ, ενώ παράλληλα θα

<sup>46</sup> FRA, 2017, Second European Minorities and Discrimination Survey (Δεύτερη έρευνα σχετικά με τις μειονότητες και τις διακρίσεις).

<sup>47</sup> Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, [COM\(2020\) 565 final](#).

<sup>48</sup> Βλ. εργασίες για τον [κώδικα δεοντολογίας για την καταπολέμηση της παράνομης ρητορικής μίσους στο διαδίκτυο, C\(2018\) 1177 final](#)

<sup>49</sup> 2012/29/ΕΕ.

<sup>50</sup> [COM\(2020\) 258 final](#).

<sup>51</sup> Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. παράρτημα 3 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής με θέμα τις σχετικές γενικές πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ και τη χρήση των ενωσιακών κονδυλίων.

προωθείται και η πιο ενεργή διαβούλευση των οργανώσεων που εκπροσωπούν τους Ρομά, καθ' όλη τη διάρκεια του κύκλου πολιτικής της Επιτροπής.

Η εσωτερική ειδική **ομάδα της Επιτροπής για τους Ρομά**<sup>52</sup> θα εξακολουθήσει να εμπλέκει διάφορες υπηρεσίες της Επιτροπής σε διάφορα επίπεδα, σε βασικούς τομείς προτεραιότητας, όπως στην αποτελεσματική χρήση των ενωσιακών κονδυλίων για την προώθηση της ισότητας και της ένταξης των Ρομά.

Στο πλαίσιο του **NextGeneration EU**, ο νέος Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας θα στηρίζει επενδύσεις και μεταρρυθμίσεις που είναι απαραίτητες για τη βιώσιμη ανάκαμψη, ενώ θα ενισχύσει την οικονομική και κοινωνική ανθεκτικότητα και συνοχή. Προκειμένου να λάβουν στήριξη, τα κράτη μέλη θα πρέπει να καταρτίσουν σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας για την αντιμετώπιση των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης, της ψηφιακής και πράσινης μετάβασης και των σχετικών προτεραιοτήτων που προσδιορίζονται στις ειδικές ανά χώρα συστάσεις στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου. Η στήριξη αυτή θα δώσει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να προωθήσουν την ένταξη των περιθωριοποιημένων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά και άλλων ατόμων με καταγωγή από φυλετικές ή εθνοτικές μειονότητες. Οι προτάσεις της Επιτροπής για το **πολυετές δημοσιονομικό πλαίσιο** προωθούν την ένταξη των Ρομά και την καταπολέμηση των διακρίσεων, ιδιαίτερα μέσω του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου+ (ΕΚΤ+), του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και του Ευρωπαϊκού Γεωργικού Ταμείου Αγροτικής Ανάπτυξης (ΕΓΤΑΑ). Το 2019 η Επιτροπή επισήμανε τη σημασία της ένταξης των Ρομά, σε σειρά ειδικών εκθέσεων ανά χώρα<sup>53</sup>, στο πλαίσιο του **Ευρωπαϊκού Εξαμήνου**: το γεγονός αυτό θα πρέπει να αντανακλάται και να λαμβάνεται υπόψη στα προγράμματα για την περίοδο 2021-2027.

Οι προτάσεις της Επιτροπής για **τους κανονισμούς περί κοινών διατάξεων**, και για το **ΕΚΤ+, το ΕΤΠΑ και το ΕΓΤΑΑ**<sup>54</sup>:

- ✓ παρέχουν οικονομική στήριξη για την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων και μέτρων για τους Ρομά, συμπεριλαμβανομένων δραστηριοτήτων ανάπτυξης ανθρώπινου δυναμικού, υποδομών και δημιουργίας ικανοτήτων·
- ✓ προβλέπουν για όλα τα προγράμματα την προώθηση ίσων ευκαιριών για όλους, χωρίς διακρίσεις με βάση το φύλο, τη φυλετική ή εθνοτική καταγωγή, τη θρησκεία ή τις πεποιθήσεις, την αναπηρία, την ηλικία ή τον γενετήσιο προσανατολισμό, καθ' όλη τη διάρκεια της προετοιμασίας, της υλοποίησης, της παρακολούθησης και της αξιολόγησής τους·
- ✓ ζητούν την εκπλήρωση των θεματικών (εθνικό στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για τους Ρομά, εθνικό στρατηγικό πλαίσιο πολιτικής για την κοινωνική ένταξη και τη μείωση της φτώχειας) και οριζόντιων (Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων) αναγκαίων πρόσφορων όρων καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 2021-2027·
- ✓ απαιτούν τη διάθεση τουλάχιστον του 25 % των πόρων του ΕΚΤ+ για την κοινωνική ένταξη, ώστε να διασφαλίζεται ότι ένα ελάχιστο ποσό προορίζεται για όσους έχουν μεγαλύτερη ανάγκη· και
- ✓ τονίζουν την «αρχή της εταιρικής σχέσης», δηλαδή τη συμμετοχή όλων των σχετικών ενδιαφερόμενων μερών, συμπεριλαμβανομένων φορέων που εκπροσωπούν την κοινωνική ένταξη, την απαγόρευση των διακρίσεων και τα θεμελιώδη δικαιώματα και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών, στην προετοιμασία και υλοποίηση των προγραμμάτων και συμφωνιών εταιρικής σχέσης και στις επιτροπές παρακολούθησης.

<sup>52</sup> Ιδρύθηκε το 2010 και απαρτίζεται από εκπροσώπους των ΓΔ JUST, EMPL, EAC, SANTE, NEAR, HOME, REGIO και AGRI.

<sup>53</sup> Βλ. [εκθέσεις ανά χώρα](#) για τις χώρες BG, CZ, ES, HU, RO, SK και ιδιαίτερα το παράρτημα Δ αυτών.

<sup>54</sup> [COM\(2018\) 375 final](#), [COM\(2018\) 382 final](#), [COM\(2018\) 392 final](#).

Τα κράτη μέλη διαδραματίζουν καίριο ρόλο στον σχεδιασμό των δημόσιων πολιτικών και στη μεγιστοποίηση της χρήσης χρηματοδοτικών προγραμμάτων για τη στήριξη των Ρομά, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του προϋπολογισμού της ΕΕ εκτελείται από τα κράτη μέλη στο πλαίσιο επιμερισμένης διαχείρισης. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή καλεί τα κράτη μέλη να διαθέσουν πόρους στο πλαίσιο του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου (ΠΔΠ) για την περίοδο 2021-2027 και του NextGeneration EU για την αντιμετώπιση των προκλήσεων και των αναγκών των Ρομά, ώστε να υλοποιηθούν οι δεσμεύσεις τις οποίες έχουν αναλάβει στο πλαίσιο των εθνικών στρατηγικών πλαισίων τους για τους Ρομά. Η Επιτροπή θα έχει ως στόχο να διασφαλίσει ότι οι ειδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η κάθε χώρα, οι οποίες προσδιορίστηκαν στο Ευρωπαϊκό Εξάμηνο, θα αντιμετωπιστούν κατάλληλα στις επερχόμενες συμφωνίες εταιρικής σχέσης, καθώς και ότι τα μέτρα για την προώθηση της ισότητας και της ένταξης εφαρμόζονται μέσω επιχειρησιακών προγραμμάτων. Η Επιτροπή θα παρακολουθεί στενά κατά πόσον, στα εν λόγω κράτη μέλη, έχει τεθεί σε εφαρμογή μια διττή στρατηγική που, αφενός, καθιστά τις υπηρεσίες συμπεριληπτικές και, αφετέρου, παρέχει στοχευμένα προγράμματα για τις περιθωριοποιημένες κοινότητες Ρομά, και κατά πόσον η στρατηγική αυτή αποτυπώνεται στα έγγραφα προγραμματισμού για την περίοδο 2021-2027. Οι αναγκαίοι πρόσφοροι όροι που ισχύουν για τα ειδικά κονδύλια της ΕΕ την περίοδο 2021-2027 όπως έχουν προταθεί από την Επιτροπή, έχουν σκοπό να διασφαλίσουν τον σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων, καθώς και την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά.

Για να ενισχυθεί η αποδοτικότητα και η αποτελεσματικότητα όσον αφορά τις παρεμβάσεις που σχετίζονται με τους Ρομά, η Επιτροπή θα στηρίζει τη διακρατική μάθηση όσον αφορά τόσο την πολιτική όσο και τη χρηματοδότηση, για παράδειγμα, το δίκτυο διαχειριστικών αρχών EURoma<sup>55</sup> και τα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά.

Το πρόγραμμα InvestEU<sup>56</sup> στο πλαίσιο του σκέλους κοινωνικών επενδύσεων και δεξιοτήτων μπορεί επίσης να συμβάλει στην κοινωνικοοικονομική ένταξη περιθωριοποιημένων ομάδων, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω καινοτόμων χρηματοδοτικών προσεγγίσεων, όπως τα ομόλογα κοινωνικού αντικτύπου και έργων προσανατολισμένων στα αποτελέσματα, μεταξύ άλλων μέσω συνδυασμού με επιχορηγήσεις της ΕΕ και/ή χρηματοδοτικά μέσα από τομεακά προγράμματα ή με συνδυασμό διαφορετικών ροών ενωσιακής χρηματοδότησης. Η Επιτροπή θα υλοποιήσει ειδικές πιλοτικές πρωτοβουλίες με σκοπό τη δοκιμή και επίδειξη προσεγγίσεων εργασίας σε συγκεκριμένες πτυχές της ένταξης (στέγαση, απασχόληση, κοινωνική ασφάλιση) μέσω της χρήσης καινοτόμων χρηματοδοτικών προσεγγίσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να αναληφθούν, να επεκταθούν ή να αντιγραφούν μέσω μεγαλύτερων προγραμμάτων σε εθνικό ή ενωσιακό επίπεδο. Τα κράτη μέλη θα είναι σε θέση να αναζητήσουν τεχνική υποστήριξη για την ενσωμάτωση της ισότητας των Ρομά στις διαδικασίες χάραξης πολιτικής και μεταρρύθμισης μέσω του Μέσου Τεχνικής Υποστήριξης.

#### ***IV.3. Δράση και στήριξη της ΕΕ για την προώθηση της συμμετοχής, της ένταξης και της πολυμορφίας των Ρομά***

Στο σχέδιο δράσης της ΕΕ για την καταπολέμηση του ρατσισμού 2020-2025, η Επιτροπή έχει αναλάβει τη δέσμευση να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση ως θεσμικό όργανο, λαμβάνοντας μέτρα για τη σημαντική **βελτίωση της αντιπροσωπευτικότητας του προσωπικού της ΕΕ, με μέτρα που θα αφορούν τις προσλήψεις και την επιλογή προσωπικού**. Κατά την υλοποίηση αυτών των μέτρων, η Επιτροπή θα διασφαλίζει ότι εφαρμόζονται και στους Ρομά. Η Επιτροπή καλεί τα άλλα θεσμικά όργανα της ΕΕ να λάβουν

<sup>55</sup> Το δίκτυο εγκαινιάστηκε το 2007 από τη διαχειριστική αρχή του ΕΚΤ της Ισπανίας.

<sup>56</sup> Πρόγραμμα InvestEU (2021-2027), βλ. επίσης παράρτημα 3 του εγγράφου εργασίας των υπηρεσιών της Επιτροπής.

μέτρα για την προώθηση της πολυμορφίας και της ένταξης στους αντίστοιχους χώρους εργασίας τους.

Η Επιτροπή θα οργανώνει τακτικές συνεδριάσεις με εκπροσώπους των κρατών μελών<sup>57</sup> και με **οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και διεθνείς οργανώσεις σε επίπεδο ΕΕ**, με ισχυρότερη εντολή αμοιβαίας μάθησης. Θα διασφαλίζει επίσης τη διεξαγωγή τακτικών συνομιλιών μεταξύ των ενδιαφερόμενων μερών. Η Επιτροπή θα εξακολουθήσει να οργανώνει συναντήσεις με θέμα την **πολιτική συνοχής** με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών («δομημένος διάλογος») την περίοδο 2021-2027. Θα διοργανώνει συναντήσεις διαλόγου κεκλεισμένων των θυρών με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών Ρομά με θέμα τις εξελίξεις στην πολιτική συνοχής.

Όπως έχει προτείνει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο<sup>58</sup>, η Επιτροπή θα ξεκινήσει έναν νέο κύκλο ανάπτυξης ικανοτήτων για την κοινωνία των πολιτών Ρομά, ώστε να καταστεί δυνατή η **συντονισμένη ανεξάρτητη παρακολούθηση και υποβολή εκθέσεων από την κοινωνία των πολιτών**, με βάση τα διδάγματα που έχουν αντληθεί από το έργο [Roma Civil Monitor](#) (2017-2020). Οι εκθέσεις συντονισμένης ανεξάρτητης παρακολούθησης από την κοινωνία των πολιτών είναι προγραμματισμένες ανά διετείς κύκλους, με έναρξη το 2022.

Η Επιτροπή θα επιδιώκει να μεγιστοποιήσει την επιρροή της **ευρωπαϊκής πλατφόρμας για τους Ρομά**<sup>59</sup>, η οποία θα αποτελέσει σημείο συνάντησης για εθνικές κυβερνήσεις, την ΕΕ, διεθνείς οργανισμούς και εκπροσώπους της κοινωνίας των πολιτών Ρομά και θα αποσκοπεί στην ενίσχυση της συνεργασίας και της ανταλλαγής εμπειριών. Θα οργανώσει θεματικές, εθνικές και περιφερειακές αξιολογήσεις των εθνικών στρατηγικών πλαισίων, με βάση τα πορίσματα του έργου Roma Civil Society Monitoring και των εθνικών εκθέσεων παρακολούθησης.

Μέσω της χρηματοδότησης που παρέχει στις εθνικές πλατφόρμες για τους Ρομά, η Επιτροπή θα προωθήσει τη μεταρρύθμιση των πλατφορμών αυτών<sup>60</sup>, ιδίως ενισχύοντας την αντιπροσωπευτικότητά τους για την απεικόνιση του εθνικού πληθυσμού Ρομά. Θα πρέπει να επεκταθούν και σε νέα ενδιαφερόμενα μέρη (π.χ. οργανώσεις προστασίας των δικαιωμάτων των παιδιών, ιδιωτικός τομέας) ώστε να καταστεί δυνατή η άντληση νέων διδαγμάτων, να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες της κοινωνικής καινοτομίας, να αλλάξουν οι νοοτροπίες και να επέλθει βιώσιμη κοινωνική αλλαγή. Για να ενθαρρυνθεί η **ενεργή συμμετοχή των Ρομά, ιδιαίτερα των γυναικών και των νέων**, θα πρέπει να εκλέγεται ένας εκπρόσωπος της πλατφόρμας, ο οποίος θα διασφαλίζει τη διακρατική δικτύωση μεταξύ εθνικών και ευρωπαϊκών πλατφορμών για τους Ρομά, ενώ στους νέους Ρομά θα πρέπει να προσφέρονται ειδικές ευκαιρίες πρακτικής άσκησης ή χαμηλόβαθμες θέσεις σε εθνικές δομές που συνδέονται με την υλοποίηση των εθνικών πλατφορμών για τους Ρομά. Θα πρέπει να χρησιμοποιούνται συνέργειες με άλλες ενωσιακές, εθνικές ή διεθνείς πρωτοβουλίες, ιδιαίτερα με το έργο της παρακολούθησης από την

<sup>57</sup> Στο πλαίσιο του δικτύου των εθνικών σημείων επαφής για τους Ρομά.

<sup>58</sup> [Προπαρασκευαστική ενέργεια 2020 — Roma Civil Monitor — Ενίσχυση των ικανοτήτων και της συμμετοχής της κοινωνίας των πολιτών των Ρομά και υπέρ των Ρομά κατά την παρακολούθηση και την επανεξέταση των πολιτικών.](#)

<sup>59</sup> [https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-and-eu/european-platform-roma-inclusion\\_el](https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-and-eu/european-platform-roma-inclusion_el).

<sup>60</sup> Οι εθνικές πλατφόρμες για τους Ρομά είναι διαδικασίες συμμετοχής και διαβούλευσης τις οποίες συγκαλούν και διαχειρίζονται τα εθνικά σημεία επαφής για τους Ρομά, για την προώθηση του διαλόγου, της αμοιβαίας μάθησης, της συνεργασίας και της συμμετοχής στον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την παρακολούθηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων, με τη στήριξη της Επιτροπής μέσω τακτικών προσκλήσεων χρηματοδοτικής στήριξης. Οι διαδικασίες της εθνικής πλατφόρμας για τους Ρομά θα πρέπει να συμβάλλουν στον σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση των πολιτικών. Η κύρια αποστολή των πλατφορμών είναι τριπλή: διεύρυνση των συζητήσεων περί χάραξης πολιτικής σχετικά με την υλοποίηση των εθνικών στρατηγικών πλαισίων για τους Ρομά, εμβάθυνση των εγχώριων δομών λογοδοσίας και σύσφιξη των δεσμών μεταξύ τοπικών και εθνικών επιπέδων.

κοινωνία των πολιτών, με στόχο την προώθηση της αμοιβαίας μάθησης και της μεταφοράς πολιτικών.

#### **IV.4. Δράση και στήριξη της ΕΕ για την προώθηση της ισότητας και την καταπολέμηση του αντισιγγανισμού**

Η Επιτροπή, για να προωθήσει την ισότητα των Ρομά μέσω της καταπολέμησης του αντισιγγανισμού, θα στηρίζει δραστηριότητες που **προωθούν θετικά αφηγήματα** και θετικά πρότυπα Ρομά, **καταπολεμούν τα αρνητικά στερεότυπα**, συμβάλλουν στην **ευαισθητοποίηση για την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά**, και προωθούν **την αλήθεια και τη συμφιλίωση** στο πλαίσιο του προγράμματος «Πολίτες, ισότητα, δικαιώματα και αξίες».

Η Επιτροπή θα υλοποιήσει εκστρατεία από κοινού με την UNESCO για την καταπολέμηση της **παραπληροφόρησης, της ρητορικής μίσους και των θεωριών συνωμοσίας**, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων κατά των Ρομά. Θα εξακολουθήσει να στηρίζει τον ιδιωτικό τομέα, μέσω της ενωσιακής πλατφόρμας χαρτών πολυμορφίας και θα διερευνήσει τρόπους επικοινωνίας με τα μέσα ενημέρωσης, ώστε να δημιουργηθούν θετικά αφηγήματα και να προωθηθούν η ισότητα και η πολυμορφία σε όλους τους τομείς. Με βάση την εμπειρία που έχει αποκτηθεί<sup>61</sup>, η Επιτροπή θα διοργανώσει σειρά σεμιναρίων για τα φυλετικά και εθνοτικά στερεότυπα, μεταξύ άλλων και κατά των Ρομά, στα οποία θα συμμετέχουν δημοσιογράφοι, οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών και εκπρόσωποι ατόμων με καταγωγή από φυλετικές ή εθνοτικές μειονότητες.

Οι **δράσεις επικοινωνίας** της Επιτροπής θα διαφημίσουν τα οφέλη της ισότητας και της πολυμορφίας<sup>62</sup>. Η Επιτροπή θα διοργανώσει σειρά εκδηλώσεων ευαισθητοποίησης οι οποίες θα εστιάζουν την προσοχή στα κράτη μέλη με μεγάλες κοινότητες Ρομά, για την καταπολέμηση των στερεοτύπων, την προώθηση της πολιτισμικής πολυμορφίας, την ενδυνάμωση και την προβολή των παιδιών, των νέων και των γυναικών Ρομά ως προτύπων σε ετερόκλητες κοινότητες, και για τη σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ κοινοτήτων.

Η ευαισθητοποίηση για τις συνέπειες των πολλαπλών διακρίσεων κατά των γυναικών Ρομά θα ευθυγραμμιστεί με την εκστρατεία ενημέρωσης σε ολόκληρη την ΕΕ, με θέμα την **καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων**, η οποία εφαρμόζει μια διατομεακή προσέγγιση σε όλους τους τομείς της ζωής, στο πλαίσιο της στρατηγικής για την ισότητα των φύλων.

Η Επιτροπή:

- Θα επιβάλει την υφιστάμενη νομοθεσία για την προστασία των Ρομά από διακρίσεις και ρατσισμό και θα συμπληρώσει τα κενά, όπου είναι αναγκαίο·
- Θα ενσωματώσει την ισότητα των Ρομά σε πρωτοβουλίες πολιτικής της ΕΕ και θα κινητοποιήσει ενωσιακά κονδύλια για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά·
- Θα λάβει μέτρα για τη βελτίωση της πολυμορφίας του προσωπικού της Επιτροπής·
- Θα ξεκινήσει νέο κύκλο ανάπτυξης ικανοτήτων της κοινωνίας των πολιτών Ρομά και θα ενισχύσει τις ευρωπαϊκές και εθνικές πλατφόρμες για τους Ρομά·
- Θα προωθήσει θετικά αφηγήματα και πρότυπα Ρομά, θα καταπολεμήσει τα αρνητικά στερεότυπα, θα ευαισθητοποιήσει σχετικά με την ιστορία και τον πολιτισμό των Ρομά και θα προωθήσει την αλήθεια και τη συμφιλίωση.

<sup>61</sup> Βλ. [Σεμινάρια για τα μέσα ενημέρωσης - Εξάλειψη των διακρίσεων κατά των Ρομά](#).

<sup>62</sup> π.χ. από την οπτική μιας γυναίκας Ρομά: [Equal opportunities — let's make it a reality for all \(Ισες ευκαιρίες – να γίνουν πραγματικότητα για όλους\)](#).

## V. **ΠΡΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ, ΤΗΣ ΕΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΣΕ ΧΩΡΕΣ ΕΚΤΟΣ ΤΗΣ ΕΕ**

Η ΕΕ και τα κράτη μέλη θα πρέπει να προωθούν την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά και στις **εξωτερικές δράσεις** τους, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των πολιτικών τους για τη διεύρυνση, τη γειτονία, την ανάπτυξη και τον ανθρωπισμό.

Η περιοχή των **Δυτικών Βαλκανίων** αποτελεί γεωστρατηγική προτεραιότητα για την ΕΕ. Σε ανακοίνωσή της τον Φεβρουάριο του 2020<sup>63</sup>, η Επιτροπή ζητά ευθυγράμμιση με τις ενωσιακές πολιτικές, μεταξύ άλλων για τη στήριξη των πλέον μειονεκτούντων. Οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων έχουν ήδη ευθυγραμμιστεί οικειοθελώς με το πλαίσιο της ΕΕ για τις εθνικές στρατηγικές ένταξης των Ρομά έως το 2020. Μάλιστα, έχουν ήδη σημειώσει αξιόλογη πρόοδο. Στη διάσκεψη κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων στο Ζάγκρεμπ, τον Μάιο του 2020, οι ηγέτες της ΕΕ επανέλαβαν τη στήριξή τους στην ευρωπαϊκή προοπτική των Δυτικών Βαλκανίων και την πρόθεσή τους να εντείνουν τη στήριξη για τον πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό τους μετασχηματισμό<sup>64</sup>. Επικρότησαν την ισχυρή προσήλωση των εταίρων των Δυτικών Βαλκανίων στον πρωτεύοντα ρόλο της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας των φύλων και των δικαιωμάτων των μειονοτήτων<sup>65</sup>.

Η παρουσία των Ρομά στα Δυτικά Βαλκάνια είναι σημαντική και παρόμοια με την παρουσία τους στα κράτη μέλη της ΕΕ που έχουν σημαντικό πληθυσμό Ρομά. Είναι επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπιστούν τα ζητήματα της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά στην ΕΕ και στα **Δυτικά Βαλκάνια** με τον ίδιο τρόπο, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής των ιδίων στόχων για την περίοδο έως το 2030. Τον Ιούλιο του 2019 οι πρωθυπουργοί των χωρών των Δυτικών Βαλκανίων **ενέκριναν δήλωση για την ένταξη των Ρομά κατά τη διαδικασία διεύρυνσης της ΕΕ**, με την οποία δεσμεύτηκαν για την έμπρακτη βελτίωση της κατάστασης των Ρομά όσον αφορά την εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία, τη στέγαση, τη δημοτολογική τακτοποίηση και την απαγόρευση των διακρίσεων κατά το διάστημα που προηγείται της προσχώρησης των χωρών τους<sup>66</sup>. Η ΕΕ θα εξακολουθήσει να στηρίζει την εφαρμογή της δήλωσης και το έργο που επιτελείται για τη συλλογή δεδομένων, την κατάρτιση προϋπολογισμού με ενσωμάτωση των αναγκών των Ρομά και τη χαρτογράφηση των κατοικιών των Ρομά. Η σταδιακή ευθυγράμμιση με τους στόχους και τη μεθοδολογία της ΕΕ θα ενταχθεί στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προοπτικής για όλες τις χώρες που επιθυμούν να γίνουν μέλη της ΕΕ.

Οι εταίροι των Δυτικών Βαλκανίων, αντίστοιχα με τη διαδικασία εξαμήνου των κρατών μελών της ΕΕ, υποβάλλουν ετήσια προγράμματα οικονομικής μεταρρύθμισης, τα οποία περιλαμβάνουν μεταρρυθμίσεις για την τόνωση της ανταγωνιστικότητας και τη βελτίωση των συνθηκών για ανάπτυξη και δημιουργία θέσεων εργασίας χωρίς αποκλεισμούς. Τα προγράμματα αυτά δίνουν πληροφορίες για την κοινωνική ένταξη, τη μείωση της φτώχειας και τις ίσες ευκαιρίες, συμπεριλαμβανομένων των Ρομά. Ο **μηχανισμός προενταξιακής βοήθειας για την περίοδο 2021-2027** – από τη στιγμή που εγκριθεί – θα εξακολουθήσει να στηρίζει τις μεταρρυθμίσεις και την ευθυγράμμιση με τις απαιτήσεις της ΕΕ σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Το οικονομικό και επενδυτικό σχέδιο για τα Δυτικά Βαλκάνια προσδιορίζει τομείς προτεραιότητας για επενδύσεις με στόχο την τόνωση της σύγκλισης, της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας

<sup>63</sup> Ενίσχυση της διαδικασίας προσχώρησης – Μια αξιόπιστη προοπτική της ΕΕ για τα Δυτικά Βαλκάνια, [COM\(2020\) 57 final](#).

<sup>64</sup> Διάσκεψη κορυφής ΕΕ-Δυτικών Βαλκανίων, 5-6 Μαΐου 2020, Συμπεράσματα του Συμβουλίου και [COM\(2020\) 315 final](#).

<sup>65</sup> [Δήλωση του Ζάγκρεμπ](#).

<sup>66</sup> Αύξηση της απασχόλησης των Ρομά (από 16,5 % σε 25 %), ολοκλήρωση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης (από 51 % σε 90 %), παροχή ασφάλισης υγείας (τουλάχιστον για το 95 %), νομιμοποίηση στέγασης, πρόληψη διακρίσεων, διασφάλιση πλήρους δημοτολογικής τακτοποίησης. [Δήλωση του Πόζναν](#).

στην περιοχή, ιδίως για τη στήριξη περιθωριοποιημένων ομάδων και μειονοτήτων, ιδίως των κοινοτήτων Ρομά<sup>67</sup>. Θα κινητοποιηθούν επίσης πρόσθετα σχετικά ενωσιακά κονδύλια, σχετικά με την ανάκαμψη από την πανδημία COVID-19 ή άλλα μέτρα στήριξης εξωτερικών σχέσεων, όπως ο μηχανισμός γειτονίας, ανάπτυξης και διεθνούς συνεργασίας, με στόχο την προώθηση της ένταξης των Ρομά<sup>68</sup>.

Η ΕΕ θα συνεχίσει να προωθεί την απαγόρευση των διακρίσεων και την ισότητα σε ολόκληρο τον κόσμο, βάσει του στρατηγικού πλαισίου της ΕΕ<sup>69</sup>, των **σχεδίων δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία (2020-2024)**<sup>70</sup> και των σχεδίων δράσης της ΕΕ για θέματα φύλου<sup>71</sup>, καθώς και να καλύπτει ζητήματα των Ρομά κατά την εφαρμογή των **κατευθυντήριων γραμμών της ΕΕ όσον αφορά την απαγόρευση των διακρίσεων στην εξωτερική δράση για το 2019**<sup>72</sup>. Η δράση της ΕΕ θα συμπληρώσει τις εθνικές πρωτοβουλίες και θα στηρίζει την κοινωνία των πολιτών. Η ισότητα και η ένταξη των Ρομά θα αποτελούν τακτικό θέμα της ημερήσιας διάταξης σε διαλόγους για τα ανθρώπινα δικαιώματα και άλλους πολιτικούς διαλόγους με χώρες εκτός της ΕΕ που έχουν σημαντικό πληθυσμό Ρομά. Η ΕΕ θα διατηρήσει την ενεργή συμμετοχή της για θέματα ισότητας των Ρομά σε περιφερειακά και πολυμερή φόρουμ, ιδιαίτερα στο Συμβούλιο της Ευρώπης, στον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη και στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

## VI. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Οι Ρομά συνεισφέρουν στον πολιτισμικό πλούτο, στην πολυμορφία, στην οικονομία και στην κοινή ιστορία της Ευρώπης εδώ και αιώνες. Η ΕΕ έχει καθήκον να προστατεύσει τη μειονότητα των Ρομά που ζουν σε αυτήν από τις διακρίσεις, τον αντιτισγγανισμό και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Η επίτευξη της ισότητας, της ένταξης και της συμμετοχής των Ρομά απαιτεί από όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ, τις εθνικές κυβερνήσεις και τους οργανισμούς της ΕΕ, από φορείς ισότητας και άλλους οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων να ενώσουν τις δυνάμεις τους και να αναλάβουν δράση σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών και διεθνείς οργανισμούς, αλλά παράλληλα απαιτεί και την πλήρη συμμετοχή των ίδιων των Ρομά. Η Επιτροπή καλεί το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο να στηρίξει αυτό το στρατηγικό πλαίσιο, ενώ καλεί και το Συμβούλιο να εργαστεί για την ταχεία έγκριση της προτεινόμενης **σύστασης για την ισότητα, την ένταξη και τη συμμετοχή των Ρομά**, με τρόπο που θα διασφαλίζει τη συνεργασία των κρατών μελών και της Επιτροπής. Αν συνεργαστούμε, μπορούμε να πετύχουμε πραγματική πρόοδο έως το 2030 δημιουργώντας μια Ευρώπη στην οποία τα άτομα και οι κοινότητες Ρομά, με όλη τους την πολυμορφία, θα έχουν ίσες ευκαιρίες σε όλους τους τομείς της ζωής, θα αποκομίζουν οφέλη από την κοινωνικοοικονομική τους ένταξη και θα συμμετέχουν ισότιμα στην κοινωνία.

<sup>67</sup> COM (2020) 641 final, που εγκρίθηκε στις 6 Οκτωβρίου 2020.

<sup>68</sup> Ανακοίνωση της Επιτροπής *Στήριξη των Δυτικών Βαλκανίων για την αντιμετώπιση της COVID-19 και την ανάκαμψη μετά την πανδημία* (COM(2020) 315 final).

<sup>69</sup> 11855/12 Παράρτημα II, Συμβούλιο της ΕΕ, 25 Ιουνίου 2012.

<sup>70</sup> Σχέδια δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία 2012-2014 και 2015-2019· [Κοινή ανακοίνωση και σχέδιο δράσης της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία \(2020-2024\)](#) όπως εγκρίθηκε από το Σώμα των επιτρόπων στις 25 Μαρτίου 2020, η έγκριση από το Συμβούλιο προβλέπεται για το τελευταίο τρίμηνο του 2020.

<sup>71</sup> Ισότητα των φύλων και ενδυνάμωση των γυναικών: Μεταμορφώνοντας τις ζωές των κοριτσιών και των γυναικών μέσα από την πολιτική εξωτερικών σχέσεων της ΕΕ 2016-2020 [SWD \(2015\) 182](#) και το προβλεπόμενο διάδοχο σχέδιο.

<sup>72</sup> [Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα όσον αφορά την απαγόρευση των διακρίσεων στην εξωτερική δράση](#).